

Gemeente Utrecht

Verbeelding van het verleden

Omgeving Vredenburg en Catharijnesingel - Stationsgebied Utrecht

December 2008

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Doelstelling en werkwijze	7
3.	Historische onderwerpen	9
	3.1 Catharijneklooster	13
	3.2 Stadsverdedigingswerken	15
	3.3 Bouwblok de Teerling	17
	3.4 Kasteel Vredenburg	19
	3.5 Markt en handel	21
4.	Plangebied en toekomstige bebouwing	23
5.	Methoden tot verbeelden	27
6.	Ambitie	29
	6.1 Visualisering ruimtelijke ontwerpen	29
	6.2 Communicatie en evenement	31
7.	Programma	33
	7.1 Uitwerking van de ruimtelijke ontwerpen	33
	7.2 Uitwerking communicatie, educatie en evenement	51
8.	Vervolg	55
	Bijlage	57

1. Inleiding

De stad Utrecht groeit, met name aan de westkant. De nieuwe wijk Leidsche Rijn zorgt voor zo'n 80.000 nieuwe inwoners. De groeiende stad zet de huidige historische binnenstad onder druk: het aantal mensen neemt toe, maar de centrumvoorzieningen niet. Het aantal passagiers dat door Utrecht Centraal wordt afgehandeld, verdubbelt in de komende twintig jaar naar zo'n 100 miljoen reizigers per jaar. Het huidige gebouw kan deze aantallen niet verwerken. Ook heeft het station geen hoofdentree aan de steeds belangrijker wordende westkant. Het station en de spoordijk werpen een barrière op tussen de oost- en westkant van het Stationsgebied en de stad. Daarnaast is er de afgelopen dertig jaar niet wezenlijk geïnvesteerd in het Stationsgebied. Het normale proces van een stad die zichzelf vernieuwt is daardoor stilgevallen. Het gebied ligt er op een aantal plekken vervallen en onoverzichtelijk bij.

Daarom heeft de gemeente Utrecht in samenspraak met de bevolking en private partijen in het gebied een Masterplan voor de aanpak van het Stationsgebied ontwikkeld, met als kernbegrippen: **herstellen, verbinden en betekenis geven**¹. Het Masterplan vormt het kader voor de verdere planontwikkeling in het Stationsgebied en voorziet o.a. in herstel van de Catharijnesingel en de Leidsche Rijn, een nieuw Centraal Station (de OV-terminal), renovatie van winkelcentrum Hoog Catharijne, een Muziekpaleis, uitbreiding van functies op het Jaarbeursterrein met onder meer een nieuw casino en veel meer woningen verspreid over het gehele gebied.

Door nieuwe centrumfuncties in het Stationsgebied onder te brengen, vormt het Stationsgebied straks samen met de historische binnenstad het nieuwe centrum van Utrecht. Een centrum voor alle Utrechters dat nog jaren mee kan. Mede door de keuze van de stadsbewoners tijdens het referendum van 2002, wordt voor het Stationsgebied ook gekozen voor een betere aansluiting met de westelijke wijken, zoals Lombok en Leidsche Rijn. Een uitdrukkelijke doelstelling van het Masterplan is tevens dat het unieke historische karakter van de Utrechtse binnenstad behouden blijft en waar mogelijk wordt versterkt.

Archeologie

Vanuit het gezichtspunt van archeologie is het gehele Stationsgebied een uitermate interessant gebied. Voor vrijwel het gehele Stationsgebied geldt volgens de Archeologische Waardenkaart van de gemeente Utrecht een hoge archeologische verwachting. Dit is voornamelijk het gevolg van het feit dat het Stationsgebied van west naar oost doorkruist wordt door de oude Rijn, die in de Romeinse tijd de noordgrens (Limes) van de Romeinse provincie Germania Inferior vormde. Bovendien beslaat het oostelijke gedeelte van het Stationsgebied een deel van de historische kern van de stad Utrecht, waaronder de stadsverdedigingswerken en kasteel Vredenburg, die beiden Rijksmonumenten zijn.

Opzet

Dit document richt zich alleen op het oostelijke deel van het Stationsgebied. De opzet van dit document is als volgt: In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de doelstelling die aan de verbeelding ten grondslag ligt. Hoofdstuk 3 geeft een selectie van de historie zoals die op het Vredenburg heeft afgespeeld. In hoofdstuk 4 worden vervolgens de plannen voor de herontwikkeling beschreven. Hoofdstuk 5 staat in het teken van de verschillende scenario's die mogelijk zijn om het verleden te verbeelden. De ambitie komt vervolgens in hoofdstuk 6 aan bod met hierin ook de gemaakte keuzes. In hoofdstuk 7 wordt het uiteindelijk gevormde programma toegelicht. Hierin worden de eerste ideeën voor de ruimtelijke ontwerpen getoond. Daarnaast is in dit hoofdstuk een aanzet te vinden tot een uitgebreid communicatieplan om de verhalen van het verleden van het Stationsgebied te vertellen aan verschillende doelgroepen. In hoofdstuk 8 wordt tenslotte het vervolgtraject geschetst.

¹ Masterplan Stationsgebied Utrecht 2003.

Afbeelding 2.1. Kaart van Utrecht door Braun en Hogenberg, 1572.

2. Doelstelling en werkwijze

In dit document is een programma geformuleerd dat als hoofddoel heeft om het verleden van het Oostelijk Stationsgebied voor de verschillende doelgroepen te verbeelden. De doelgroepen zijn lokale bewoners, gebruikers van het centrum, gebruikers van het station, toeristen en andere geïnteresseerden.

Hierbij wordt uitvoering gegeven aan de doelen die gesteld zijn in het masterplan:

- Het **herstellen** van de middeleeuwse structuur van de stad;
- Het **verbinden** van heden en verleden, en binnen en buiten van de oude stad;
- En **betekenis geven** aan de stad door het verleden te laten zien door middel van de monumentale resten.

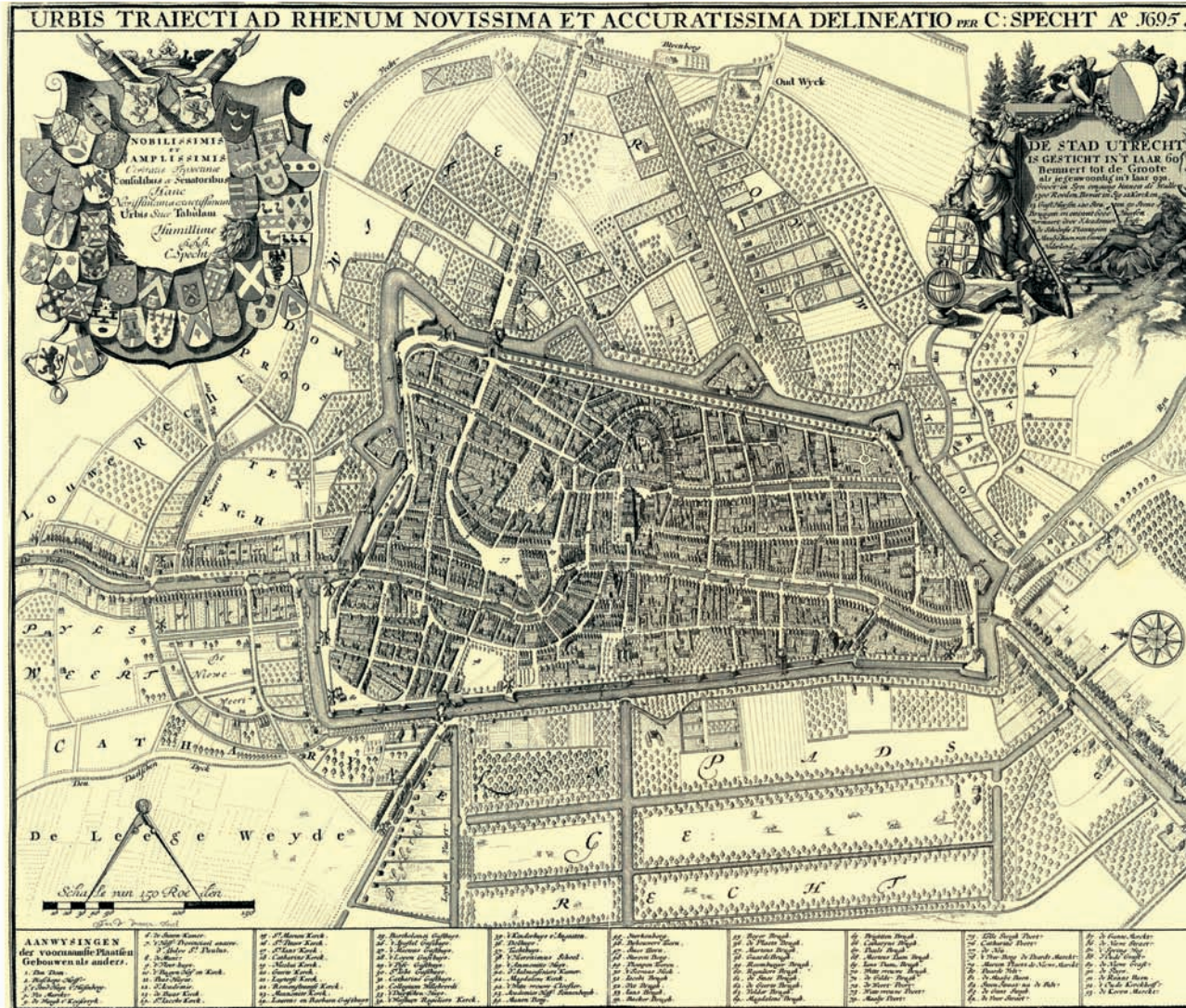
Het programma is geformuleerd door de werkgroep Verbeelding van het Verleden, bestaande uit ontwerpers van Ontwerp Openbare Ruimte van gemeente Utrecht (OOR), communicatiemedewerkers van Projectorganisatie Stationtsgebied (POS), en historici en archeologen van Stedebouw en Monumenten en Hazenberg Archeologie.

Het samengestelde programma bestaat uit twee onderdelen. Enerzijds uit ruimtelijke ontwerpen die de bezoeker en gebruiker van het Oostelijke Stationsgebied doen beseffen dat hij zich op historische grond bevindt. Anderzijds wordt in deze werkfase een aanzet gegeven tot het opzetten van een uitgebreid communicatie- en evenementenprogramma die voor een breed scala aan doelgroepen de geschiedenis van het Oostelijk Stationsgebied vertelt.

Om tot het programma van de verbeelding van het verleden te komen is een aantal stappen gezet:

- het beschrijven van de historie en de archeologische resten;
- het beschrijven van de nieuwbouwplannen;
- inspiratie opdoen van de voorbeelden voor methoden om het verleden te verbeelden;
- en het bepalen van het ambitieniveau.

Aan de hand van deze stappen is er een concreet programma met bijbehorende financiën en ontwerpschetsen.

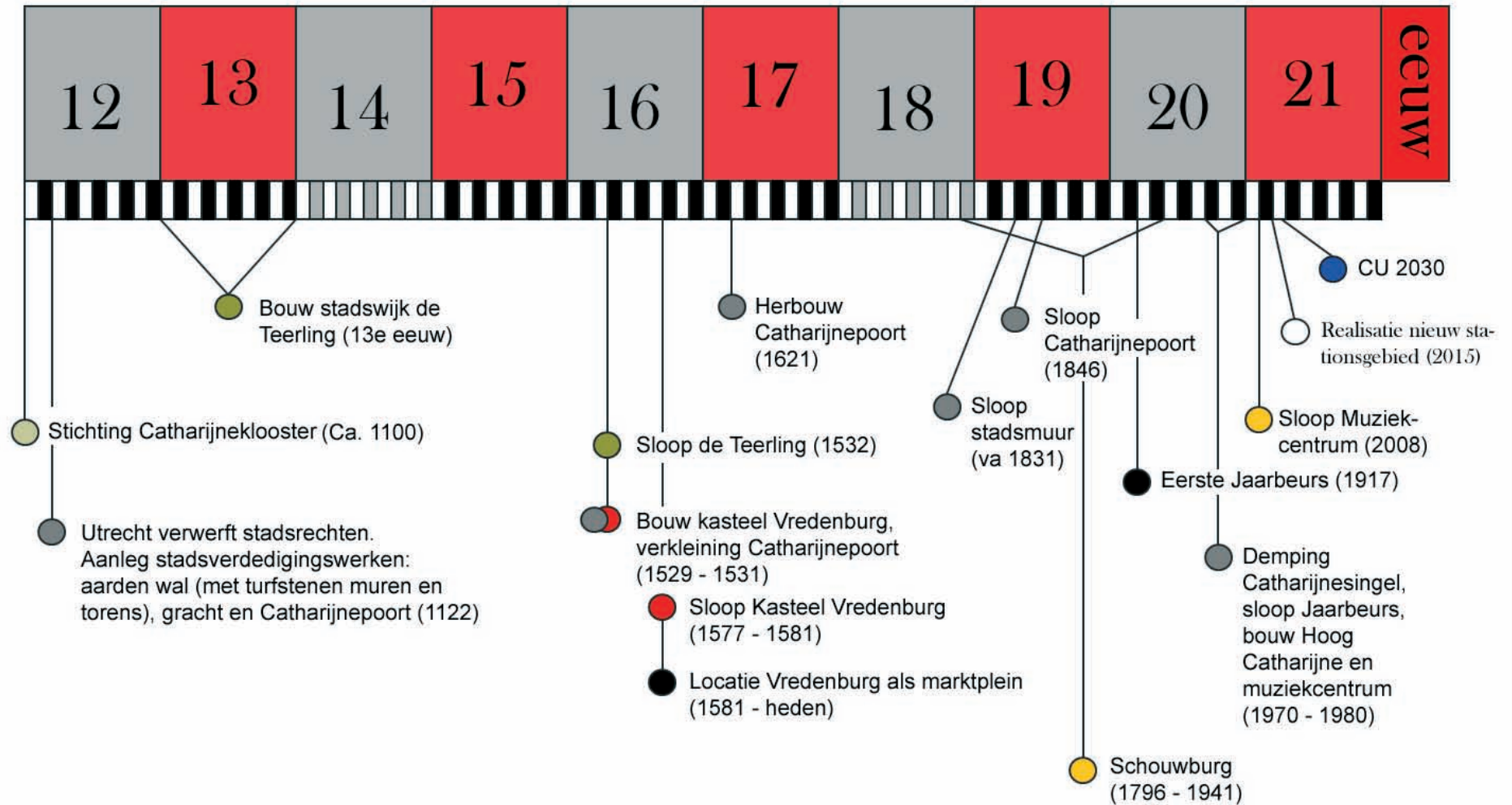
Afbeelding 3.1. Kaart van Utrecht door Specht, 1695.

3. Historische onderwerpen

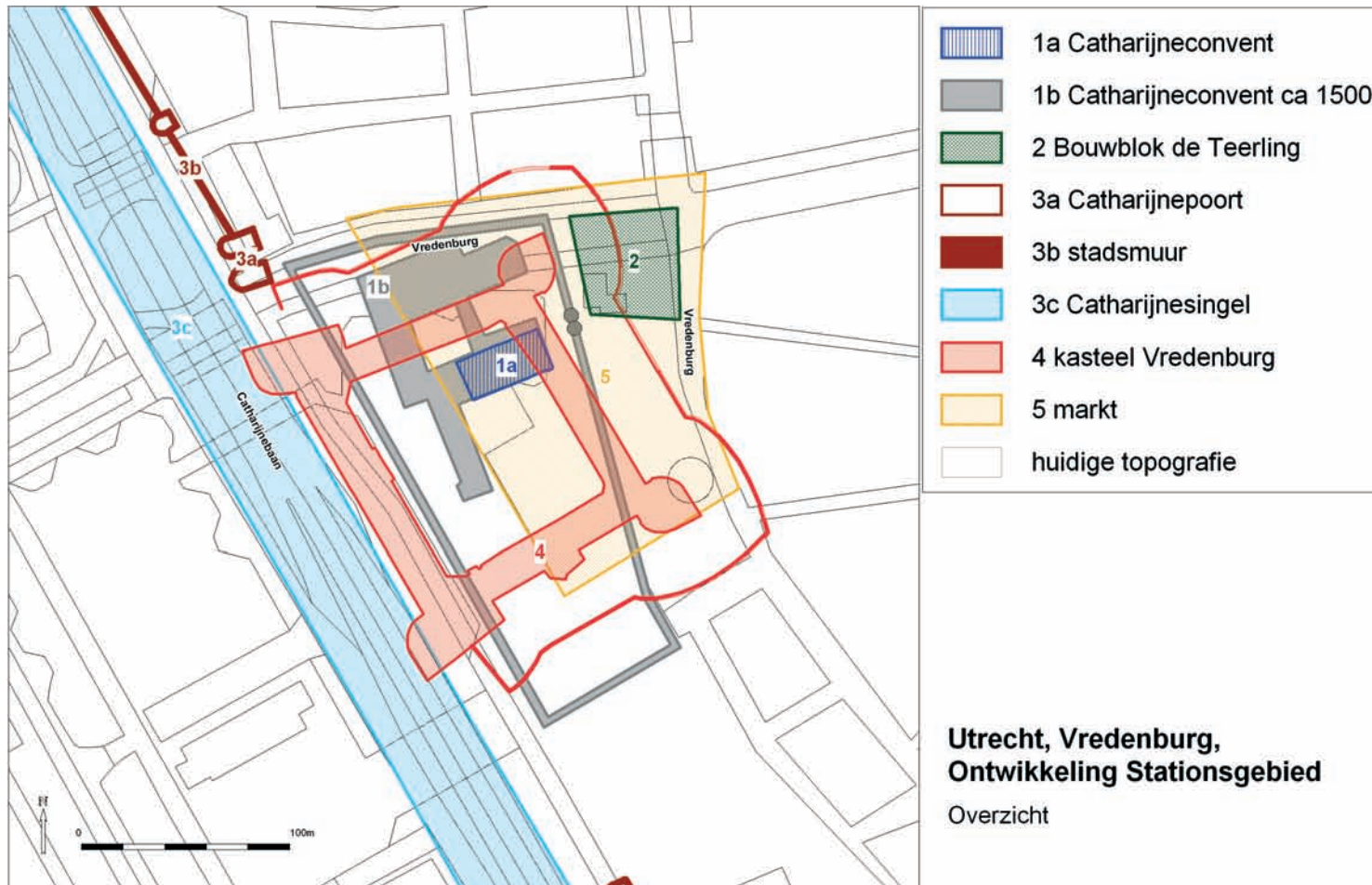
Voor de visualisatie van het verleden van het Vredenburg en de Catharijnesingel is 1000 jaar historie in kaart gebracht in het Oostelijk Stationsgebied aan de hand van de volgende onderwerpen:

- 1) Catharijneklooster
- 2) Stadsverdedigingswerken
- 3) Middeleeuwse stadswijk de Teerling
- 4) Kasteel Vredenburg
- 5) Markt en Handel

Chronologisch overzicht

Geografisch overzicht historische onderwerpen

Legenda

- Catharijneklooster
- Bouwblok De Teerling
- topografie

**Utrecht, Vredenburg,
Ontwikkeling Stationsgebied**
Catharijneklooster

3.1 Catharijneklooster

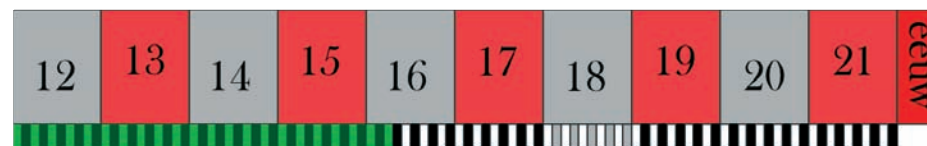
De oudst bekende bebouwing van het huidige Vredenburg was het Catharijneklooster. Een klooster van de orde van het Hospitaal van Sint-Jan in Jeruzalem, dat aan het einde van de elfde of begin van de twaalfde eeuw is gesticht. Dit klooster heeft haar naam gegeven aan het Catharijneveld, de Catharijnesingel en de Catharijnepoort. Toen Karel V in 1528 het Catharijneveld uitkoos voor de bouw van kasteel Vredenburg, moest het klooster hiervoor wijken. De Johannieters vertrokken naar het Karmelietenklooster aan de Lange Nieuwstraat, dat sindsdien als Catharijneconvent bekend staat. De gebouwen van het klooster, waaronder de kerk en het hospitaal, werden afgebroken. Met uitzondering van het hoofdgebouw, dat in de noordoostelijke hoek van het kasteel werd geïntegreerd. Een fragment van de Romaanse kerk met gothisch koor werd bedolven onder de wal achter de noordelijke muur van het kasteel, en bleef daardoor bewaard.

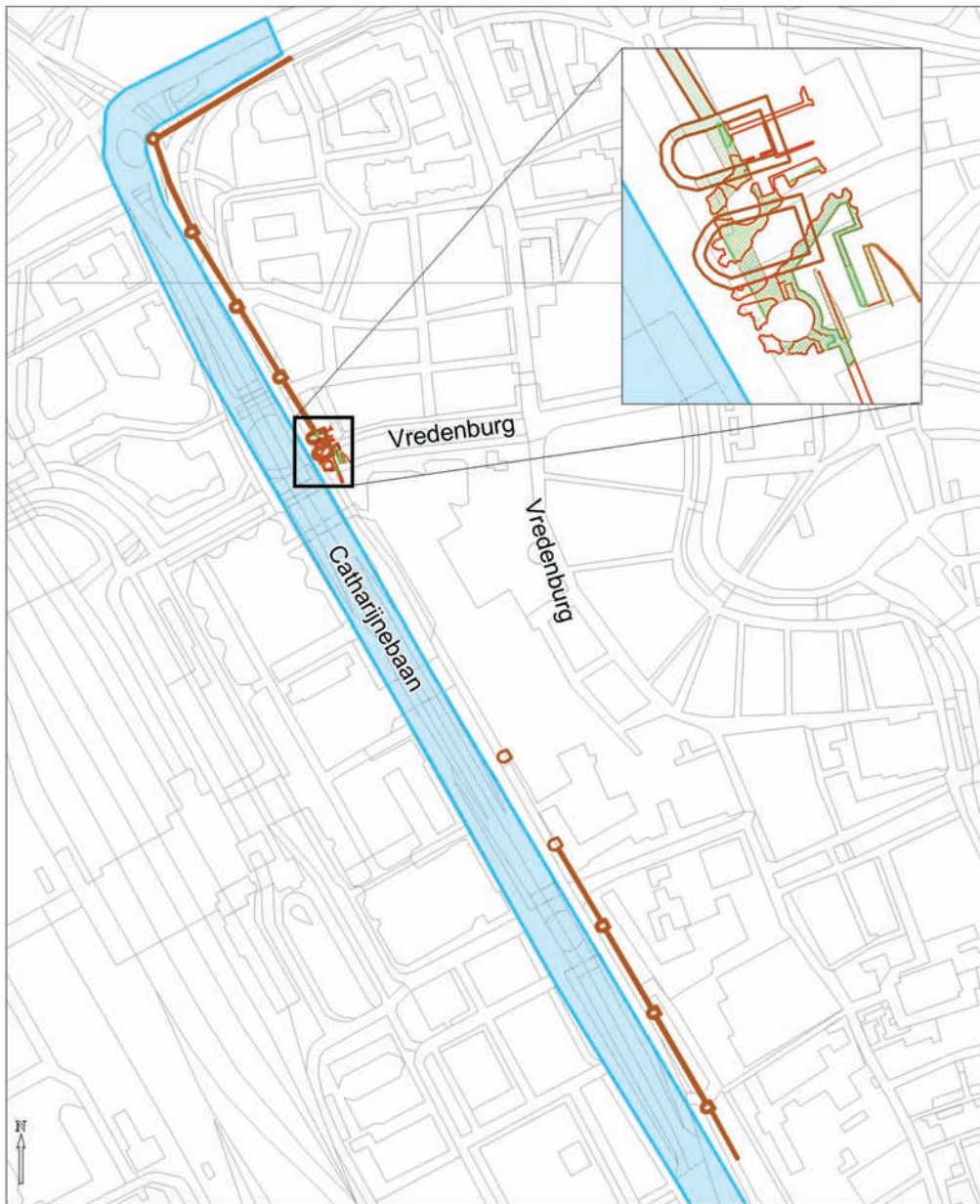
Kernpunten

- Middeleeuws klooster (van vòòr 1122: toen Utrecht haar stadsrechten verkreeg);
- Vertegenwoordigt het begin van de stadsontwikkeling Utrecht;
- Bepaalde mede de structuur van de stadsmuur en het wegenpatroon;
- Deels gesloopt ten behoeve van - en deels opgenomen in kasteel Vredenburg.

Afbeelding 3.2. Gezicht op de gebouwen van het Catharijneklooster op het Catharijneveld. Tekening van J. Stellingwerf uit circa 1725 naar een onbekend voorbeeld van vóór 1528. De voorstelling is mogelijk gefantaseerd.

Legenda

Stadsmuur en Catharijnnepoorten

— stadsmuur XIIIe eeuw

— Catharijnnepoort 1624

bewaarde delen

— bestaande delen aangetoond

— bestaande delen te verwachten

— bestaande delen verticaal geplaatst

overig

— singel

— topografie

Utrecht, Vredenburg, Ontwikkeling Stationsgebied

Stadsmuur, Catharijnnepoort en singel

3.2 Stadsverdedigingswerken

Nadat Utrecht in 1122 stadsrechten verwierf, werd direct begonnen met de aanleg van de stadsverdedigingswerken in de vorm van een gracht en een wal, deels voorzien van tufstenen torens en muren. In de dertiende en veertiende eeuw werden de stadswallen geleidelijk vervangen door een bakstenen muur met torens. De stadsbuitengracht bestond aan de noord- en zuidzijde van de stad uit natuurlijke waterlopen, resp. de Vecht en de Rijn, die aan de westzijde van de stad met elkaar waren verbonden door de Catharijnesingel. Toegang tot de stad werd verleend door vier stadspoorten, met aan de westzijde de Catharijnepoort. De vroegste versie van de Catharijnepoort was een massief bouwwerk, dat niet alleen diende ter verdediging van de stad, maar ook als stadsarchief, gevangenis en kruitkamer. Bij de bouw van kasteel Vredenburg in 1529 werd de oude poort vervangen door een lichtere versie. Vooruitlopend op de stadsuitbreidingsplannen van Moreelse werd de Catharijnepoort in 1621 tenslotte herbouwd als monumentale stadsentree. Na de aanleg van de Hollandse Waterlinie verloren de stadsverdedigingswerken hun militaire functie. Vanaf 1830 werden zij naar plannen van J.D. Zocher vervangen door een plantsoen (ten zuiden van de Mariaplaats en ter plaatse van het Paardenveld) en handelskaden (ten noorden van de Mariaplaats). De Catharijnepoort werd in 1846 gesloopt. In 1970 werd het gedeelte van de Catharijnesingel ten noorden van het Geertebolwerk na veel protest gedempt in het kader van een rondwegplan, waarvan uiteindelijk alleen de Catharijnebaan werd aangelegd. De singelgordel en de restanten van de stadsverdedigingswerken staan geregistreerd als rijksmonument.

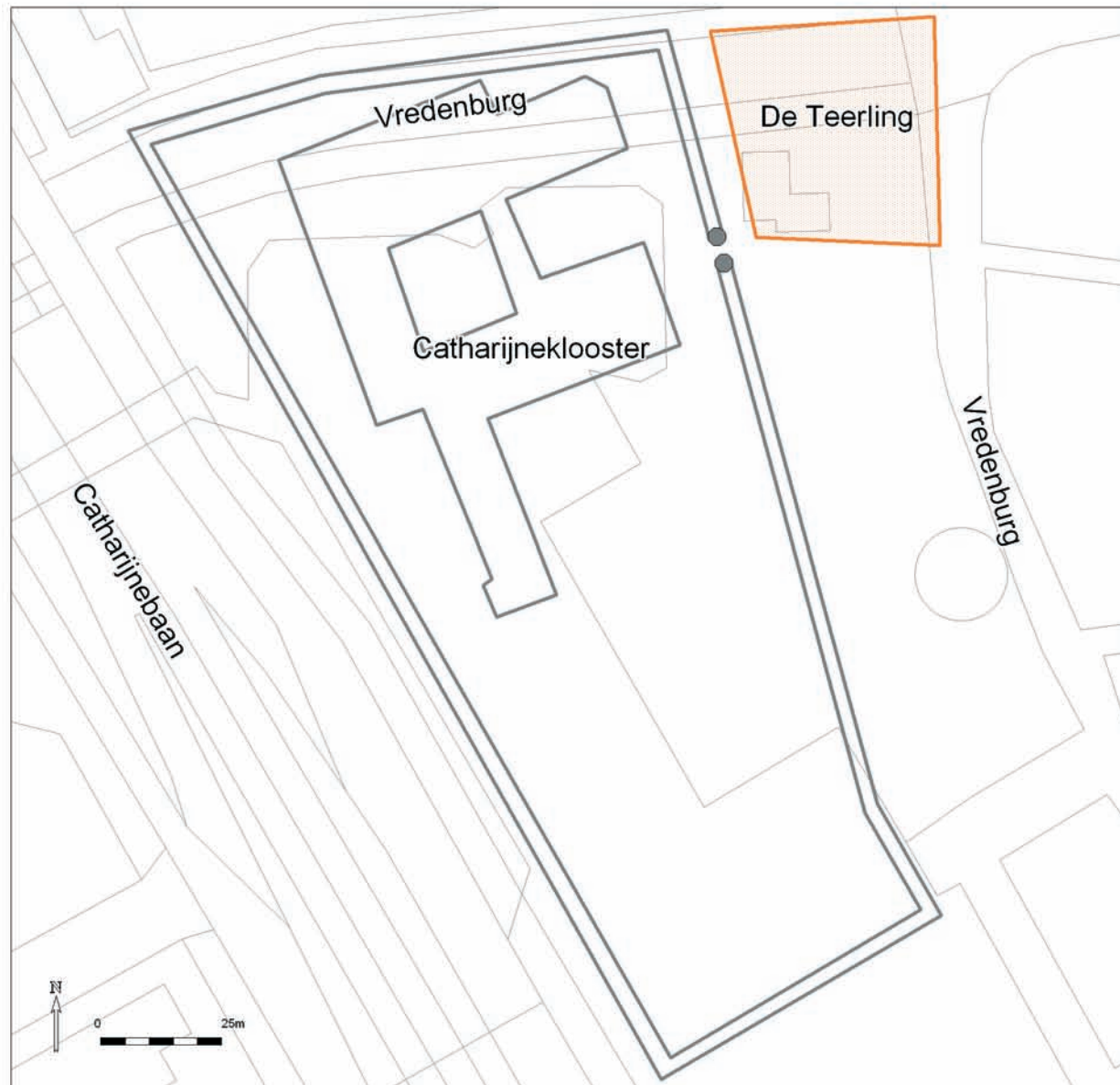
Kernpunten

- Verdediging van de stad;
- Nieuw concept van 'binnen' en 'buiten' de stadsgrenzen;
- De oorspronkelijke uitleg van de jonge stad met stadsrechten;
- Herkenbaarheid hedendaagse en verleden stad (Singelstructuur en poortfunctie);
- Verbinding tussen de oude stadskern en de westelijke buitenstad; versterken van het gevoel van het betreden van de oude stad.

Afbeelding 3.3. Gezicht op de Catharijnepoort met ophaalbrug en rechts de molen De Cruyp / Fortuin. Anonieme tekening uit 1780 of later.

Legenda

- Bouwblok De Teerling
- Catharijneklooster

Utrecht, Vredenburg, Ontwikkeling Stationsgebied

Het middeleeuwse bouwblok De Teerling

3.3 Middeleeuwse stadswijk de Teerling

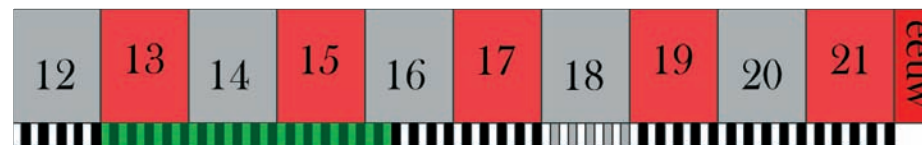
Na de aanleg van de verdedigingswerken in 1122 kwam het huidige Vredenburg binnen de stadsmuur te liggen. Ten oosten van het Johannieterklooster lag lange tijd een open veld, het Catharijneveld. Op het noordelijkste deel daarvan verrees op initiatief van de Balijer van het Catharijneklooster tegen het eind van de 13e eeuw het bouwblok De Teerling, gelegen op een gunstige locatie tussen de Catharijnepoort en de Oudegracht. De naam Teerling, die dobbelsteen betekent, ontleende de woonwijk vermoedelijk aan haar vierkante plattegrond. Vlak buiten de hoofdboort van het klooster lag het grote stenen huis van de Balijer. Verder woonden in De Teerling diverse ambachtlieden, zoals een orgelbouwer, schoenlapper, kapper en harnasmaker. Ook was er een herberg. Bij de bouw van het kasteel Vredenburg in 1529 werd spoedshalve de Teerling nog gespaard, maar in 1532 werd het bouwblok toch gesloopt ten behoeve van de brede kasteelgracht met keermuren. Na het beleg en de sloop van het kasteel werden elders de oude rooilijnen hersteld. Dit bouwblok werd echter niet herbouwd, maar bleef deel uitmaken van het stadsplein Vredenburg.

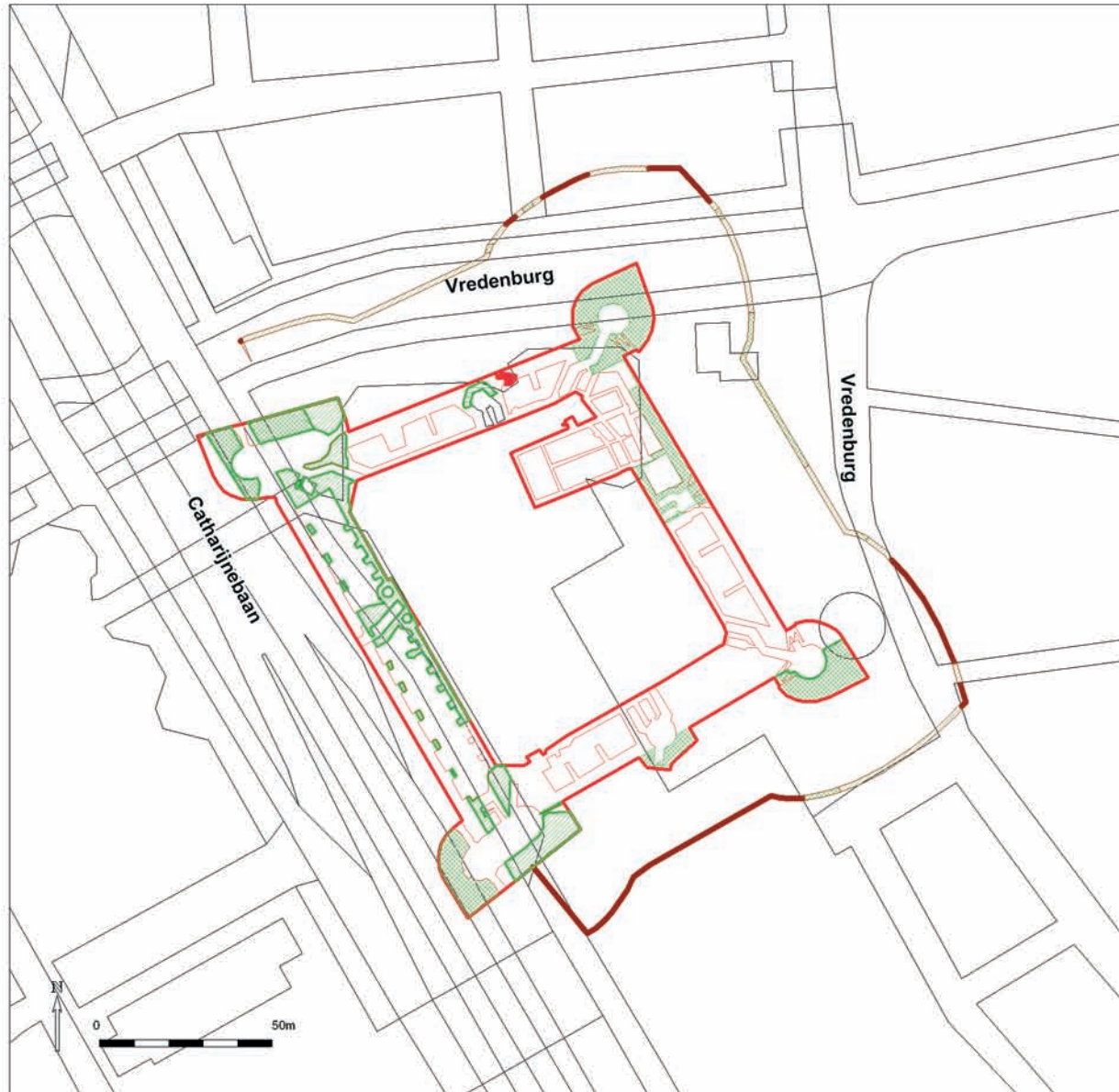
Kernpunten

- een van de Middeleeuwse woonwijken;
- vierkant grondplan, vanwaar de naamgeving Teerling/dobbelsteen afkomstig is;
- gegevens over individuele bewoners en hun beroepen;
- huis van de Balijer van het Catharijneklooster bevond zich in het bouwblok (later gekocht door orgelbouwer Gerrit Stam);
- woonplaats van de gewone bewoner van Middeleeuws Utrecht;
- gesloopt vanwege de bouw van kasteel Vredenburg.

Afbeelding 3.4. De opgraving van De Teerling, oktober / november 2007. De muur met bocht uiterst rechts is de grachtmuur van kasteel Vredenburg. De overige muren behoren tot het laatmiddeleeuwse dubbelhuis van orgelbouwer Gerrit Petersz. Stam. De opgraving was dagelijks opengesteld voor publiek en heeft veel bezoekers getrokken.

Legenda

Kasteel Vredenburg

bouwomtrek

 kasteelmuur

bewaarde delen

 bestaande delen aangetoond

 bestaande delen te verwachten

 bestaande delen verticaal geplaatst

 buitenste walmuur

Overig

 topografie

Utrecht, Vredenburg, Ontwikkeling Stationsgebied

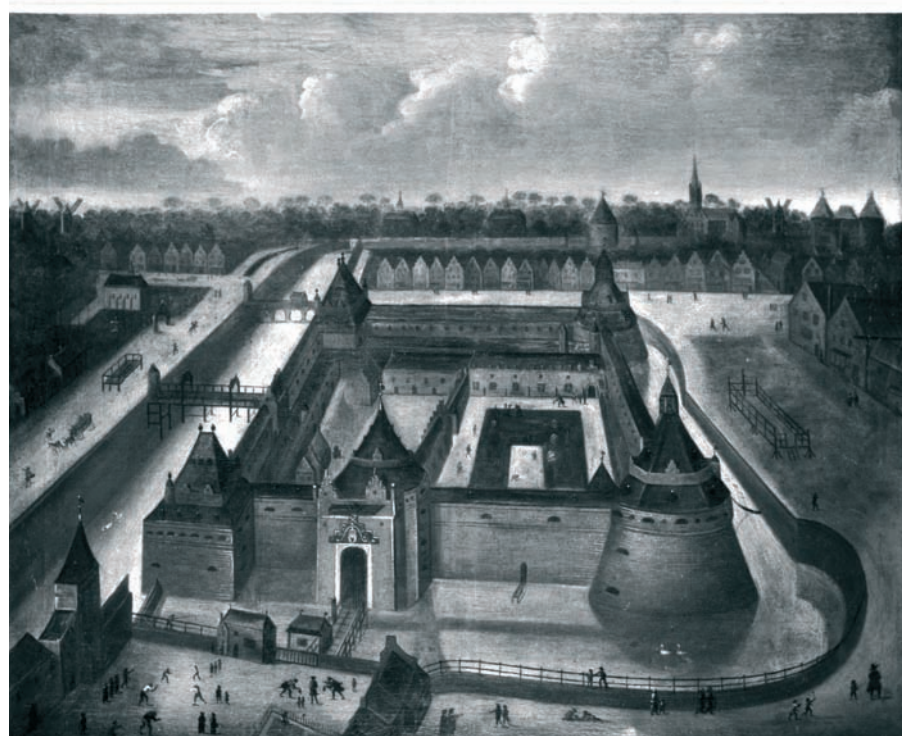
Kasteel Vredenburg

3.4 Kasteel Vredenburg

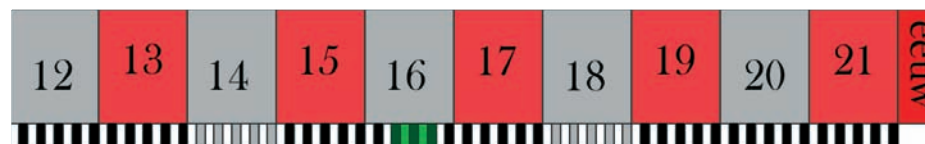
Kasteel Vredenburg werd in 1529–1532 gebouwd door Karel V na het overnemen van de wereldlijke macht van de bisschop van Utrecht. Het kasteel had een tweeledig doel: het maakte deel uit van de modernisering van de inmiddels verouderde stadsverdedigingswerken, maar vooral ook om indien nodig de bevolking van Utrecht in toom te houden. In de beginfase van de 80-jarige oorlog leidde de Spaanse macht over de Utrechtse bevolking uiteindelijk in 1576 tot beleg van het kasteel. Dit markeerde de overgang van Utrecht naar de zijde van de Prins Oranje, uitmondend in de Unie van Utrecht. Nadat het Spaanse garnizoen in 1577 uit het kasteel was verdreven, braken de burgers de gehate dwangburch tot op het maaiveld toe af, met uitzondering van de westelijke kasteelmuur, die deel bleef uitmaken van de stadsommuring. Het puin van het kasteel werd in de gracht geworpen, die hierdoor werd gedempt. De lege plek waar het kasteel had gestaan werd een stadsplein en marktplein. Onder dat plein bleef de volledige onderbouw van het kasteel tot ca. 1970 intact. De bewaard gebleven resten van het kasteel Vredenburg staan geregistreerd als rijksmonument.

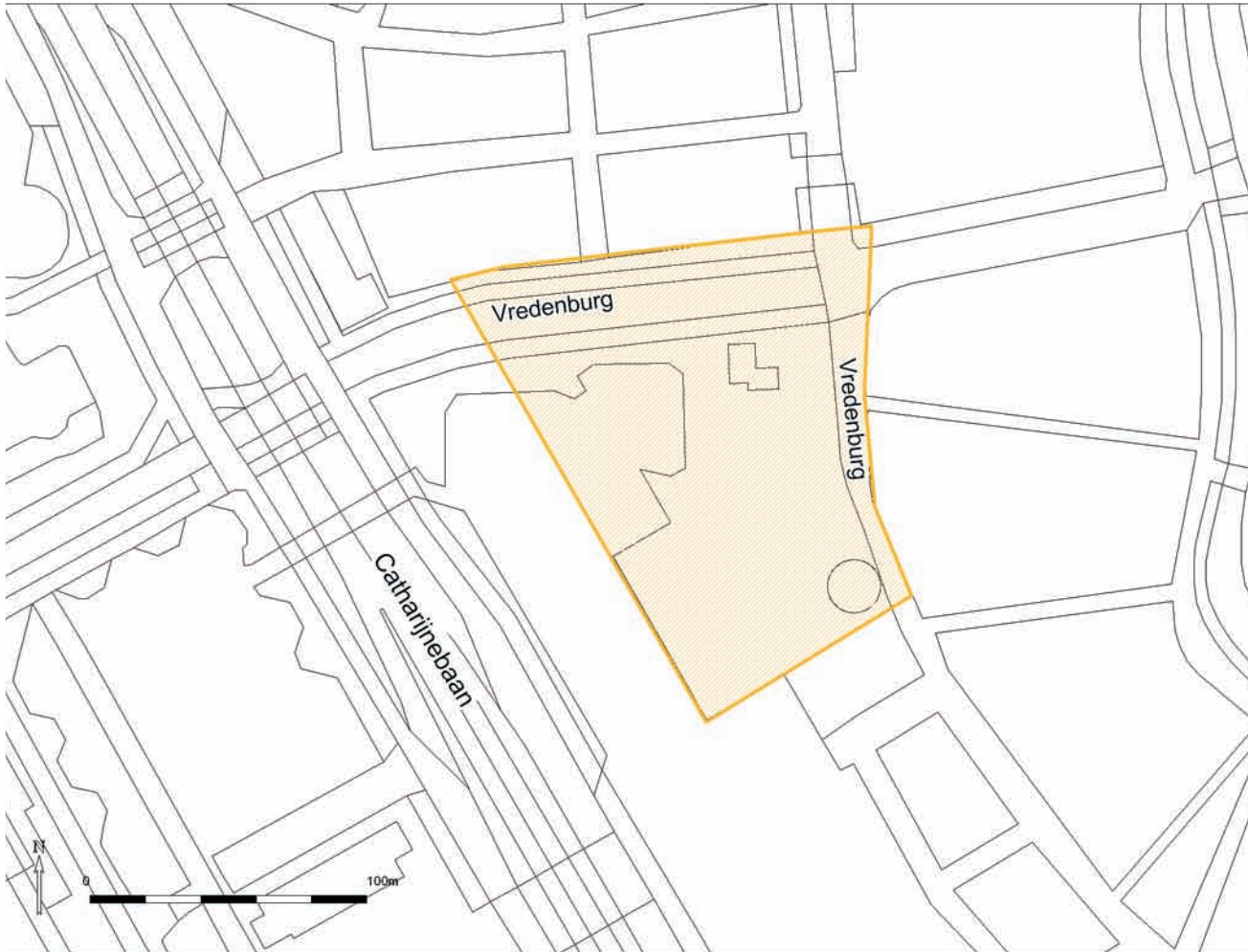
Kernpunten

- Het kasteel heeft een belangrijke rol gespeeld in de vaderlandse geschiedenis en in Europees verband.
- Ontwikkeling in kastelenbouw in Europa
- Massaliteit en de grootsheid van het bouwwerk
- Belangrijk hoofdstuk in de stedelijke ontwikkeling op deze plaats: kloostercomplex en een heel bouwblok moesten wijken én na de sloop van het kasteel bleef er een open ruimte als groot stads- en marktplein over.

Afbeelding 3.5. Het schilderij van kasteel Vredenburg met links de Catharijnesingel en middenvoor de hoofdpoort.

Legenda

- markt
- topografie

Utrecht, Vredenburg, Ontwikkeling Stationsgebied

Markt en handel

3.5 Markt en handel

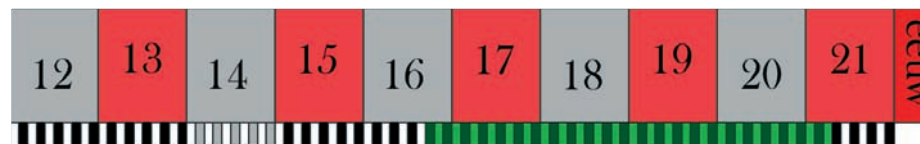
Na afbraak van het kasteel Vredenburg werd de (weer) vrijgekomen ruimte – binnen de herstelde rooilijn aan noord- en oostzijde – in 1581 bestemd tot stadsplein. Ook bood het plein ruimte aan evenementen, zoals de kermis. De paardenmarkt keerde direct in 1577 terug naar het plein, in 1582 gevolgd door de veemarkt. Van de percelen aan de noord- en oostkant die voor de aanleg van de kasteelgracht waren afgebroken, werden de meeste in 1584 verkocht en opnieuw bebouwd. Achter de Catharijnepoort ontstond een nieuw bouwblok. Het plein heeft tot op heden zijn marktfunctie behouden. Langs de randen ontstonden in de loop der tijd diverse herbergen en hotels. In 1796 kwam er ook een voorziening van culturele aard: er werd een houten schouwburg gebouwd. Nadat deze in 1808 was afgebrand, werd de schouwburg in 1821 in deels stenen vorm herbouwd. In 1917 werd voor het eerst de Jaarbeurs gehouden. Vanwege het grote succes breidde de Jaarbeurs continu uit op het Vredenburgplein. Dit leidde ook tot de sloop van de schouwburg in 1941. In 1970 kreeg de Jaarbeurs een nieuwe locatie en werd het afgebroken om plaats te maken voor een deel van winkelcentrum Hoog Catharijne. De bouw van het Muziekcentrum bracht de culturele functie van het plein weer terug in 1978.

Kernpunten

- Eeuwenlang in functie als plaats voor handel en markt
- Relatie huidige warenmarkt op Vredenburgplein en bestemming als winkelcentrum

Afbeelding 3.6. Gezicht op de Paardenmarkt op het Vredenburgplein te Utrecht.

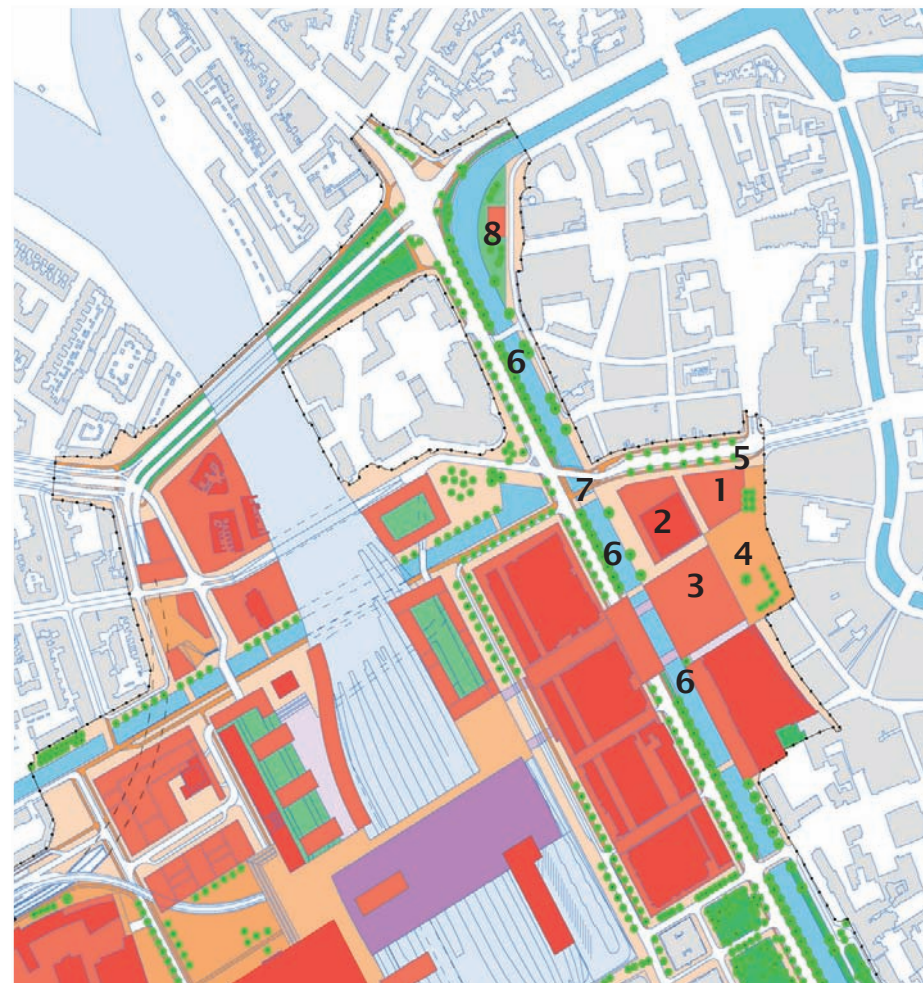

4. Projecten Vredenburg - Catharijnesingel

Het Masterplan Stationsgebied is onder te verdelen in verschillende deelprojecten. Rondom Vredenburg en Catharijnesingel zijn dit:

Project - Ontwikkelaar Ontwerpfase (juni 2008)

1	De Vredenburg - Corio	DO
2	Muziekpaleis - Gemeente Utrecht	DO
3	Entreegebouw - Corio	DO
4	Vredenburgplein - Gemeente Utrecht	VO
5	Vredenburg Noord - Gemeente Utrecht	VO
6	Catharijnesingel - Gemeente Utrecht	VO
7	Vredenburgknoop - Gemeente Utrecht	VO
8	Paardenveld - nog niet bekend	Schets

Afbeelding 4.1. Toekomstige stadsplattegrond oostelijk deel stationsgebied.

1. Winkel- en appartementengebouw De Vredenburg

Het eerste project dat ontwikkeld gaat worden in het Stationsgebied is De Vredenburg. Een gebouw met in de eerste twee verdiepingen winkels en in de bovenste verdiepingen appartementen. In de kelder komt een fietsenstalling.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

2. Muziekpaleis

Muziekcentrum Vredenburg wordt verbouwd tot Muziekpaleis, met straks ruimte voor drie muziekinstellingen en vijf muziekzalen met ruim 5.000 stoelen. De grote zaal van het Muziekcentrum blijft behouden en de expeditie vindt straks ondergronds plaats. De hoofdentree van het Muziekpaleis komt straks middels een voorplein aan de herstellde Catharijnesingel te liggen.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

3. Entreegebouw Nieuw Hoog Catharijne

Het goed functionerende maar gedateerde winkelcentrum Hoog Catharijne wordt grondig verbouwd. Zo komt er een nieuwe entree aan het Vredenburgplein met twee ingangen en overzichtelijke looproutes vanaf het Vredenburgplein door het winkelcentrum heen richting het Centraal Station.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

4. Vredenburgplein

Het Vredenburgplein vormt straks de verbinding tussen het Stationsgebied en de historische binnenstad. Door straks alle zijdes te gebruiken moet het meer een stadsplein worden met ruimte voor met name de markt, terrassen en evenementen. Onder het plein wordt de bestaande parkeergarage uitgebreid.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

5. Vredenburg Noord

De weg behoudt zijn functie als HOV-baan, met daarnaast ruimte voor voetgangers en fietsers. Beide gevels van de straat worden straks gebruikt, zodat de gevellijn vanaf de Neude doorgetrokken wordt tot aan het station.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

7. Vredenburgknoop

Daar waar de Leidsche Rijn en de Catharijnesingel straks samenkomen wordt een stelsel van bruggen ontwikkeld met als werktitel de Vredenburgknoop. Dit is één van de drukste knooppunten in de binnenstad. Dagelijks passeren hier ruim 18.000 fietsers en 2.500 bussen. In het nieuwe ontwerp worden auto's, bussen, fietsers en voetgangers duidelijk van elkaar gescheiden.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

6. Catharijnesingel

De historische binnenstad wordt weer omsingeld, doordat het gedempte deel weer open gegraven wordt. De rustige en groene structuur van de singel wordt zoveel mogelijk doorgetrokken. Ter hoogte van Hoog Catharijne komt een nieuwe overgang van het winkelcentrum over het water.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

8. Paardenveld

Het Paardenveld wordt nu nog gedomineerd door de elf banen van de Catharijnebaan. Straks komt de Catharijnesingel weer terug en wordt de verkeersstructuur gewijzigd. Aan de oostkant van de singel staan woningen gepland.

Afbeelding NU

Afbeelding STRAKS

A

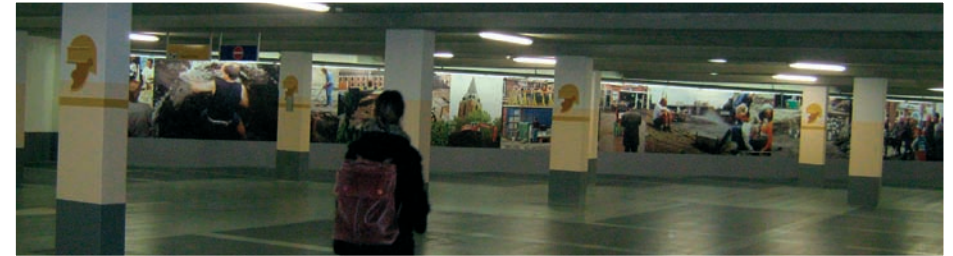
Afbeelding 5.1. Muurresten van het Catharijneklooster voor de ingang van het oude Muziekcentrum Vredenburg.

Afbeelding 5.2. Markering van het Romeinse castellum in de bestrating in Woerden.

Afbeelding 5.3. Markering van een historische plek door naamgeving van de straat.

B

Afbeelding 5.4. Informatievoorziening over archeologie en historie in de parkeergarage in Woerden (Drive-in Museum).

Afbeelding 5.5. Verbeelding door een reconstructietekening. Schoolplaat van Dorestad door Isings.

Afbeelding 5.6. Evenement Terug naar Flardinga, waarbij de Slag bij Vlaardingingen uit 1018 werd nagespeeld.

5. Methoden tot verbeelden

Ter inspiratie om tot ontwerpen en ideeën te kunnen komen die het verleden in het oostelijk statiosgebied verbeelden, is een aantal methoden en praktijkvoorbeelden bijeen gebracht. De methoden om het het Verleden te beelden is op te delen in twee groepen: enerzijds het gebruik van visualisaties van archeologische resten in de openbare ruimte en anderzijds de communicatieve middelen en evenementen om het verleden naar het heden te brengen en begrijpelijk te maken.

A Visualisering ruimtelijk ontwerp

De inzet van fysieke resten en de markering van het verleden op de oorspronkelijke plaats op het loopvlak en in de hoogte, in de derde dimensie. De visualisering in de openbare ruimte ligt in het feitelijke proces van ontwerpen van de openbare ruimte. De behandeling en de inzet van fysieke resten is onderhevig aan regelgeving in het kader van de Monumentenwet. De visualisatie betreft ook de markering van het verleden op de oorspronkelijke plaats op het loopvlak en eventueel in de derde dimensie, de hoogte. Deze groep methoden is plaatsvast en de fysieke ontwerpen zijn op vaste schaal

B Communicatie en evenement

Verbeelding van het verleden met verscheidene instrumenten als informatiepanelen, reconstructies van het verleden, etc. Onder evenement wordt verstaan grootschalige en kleinschalige programma's zoals festivals, rondleidingen maar ook tijdelijk tentoonstellingen. Bij communicatie en evenement gaat het om fysieke middelen, zoals informatiepanelen, schilderijen, virtuele filmpjes, games, etalages en publicaties. Het evenement geeft ruimte aan een grootschalig evenement zoals een festival. Maar hieronder worden ook de reguliere rondleidingen, scholenprogramma's en een buitenprogramma met een museum geschaard. Deze groep methoden is onmisbaar voor de beleving van het verleden van het Oostelijke Stationsgebied. Voor deze groep wordt een integraal communicatieplan rondom archeologie voor het gehele Oostelijke Stationsgebied opgesteld.

6. Ambitie

Het doel is om een nieuw centrum van Utrecht te realiseren door van het nieuwe Stationsgebied en de oude stad één geheel te maken. Kortom, de ambitie van het Stationsgebied is hoog.

Constant moeten belangen worden afgewogen en keuzes gemaakt om uiteindelijk allemaal te streven naar een beter, mooier en leefbaarder Stationsgebied. Ook historie speelt daarin een belangrijke rol. Juist in het Stationsgebied heeft zich veel van de Utrechtse geschiedenis afgespeeld. Op dit moment is hier op deze locatie nauwelijks iets van terug te vinden. Wat wel zichtbaar is heeft voor veel mensen geen betekenis. Hoe kun je van mensen verwachten dat ze bij het zien van een stukje muur, weten dat dit een deel van een kasteel is geweest. Nergens in het gebied is op dit moment in de openbare ruimte iets terug te lezen van de historie op deze locatie. Dat kan en moet beter.

unieke kansen

De herontwikkeling van dit gebied geeft een unieke kans om dingen, anders en beter aan te pakken. Ook op het gebied van archeologie en het al dan niet zichtbaar maken daarvan is zo'n prachtige kans. Maar ook hierin zijn afwegingen op verschillende fronten gemaakt.

6.1 Visualisering ruimtelijke ontwerpen

Om tot keuzes en prioriteiten te komen is een brede groep betrokkenen geconsulteerd. De relevante historische onderwerpen (hoofdstuk 3) zijn voorgelegd aan een brede groep betrokkenen bij het Oostelijk deel van het stationsgebied. Tijdens een speciaal georganiseerde brainstormsessie kwamen duidelijke voorkeuren naar voren. Bij deze sessie waren naast

vertegenwoordigers van de dienst Stedenbouw en Monumenten en de Projectorganisatie Stationsgebied ook bewoners, ondernemers, belangenorganisaties, het wijkbureau en andere geïnteresseerden vertegenwoordigt.

hoogwaardig, uitstraling en focus

De ruimtelijke ontwerpen moeten ambitie uitstralen. Juist op enkele plaatsen zullen hoogwaardige verbeeldingsontwerpen een statement moeten maken. Doordat er een focus is op de geselecteerde plaatsen, vindt er geen versnippering plaats.

Aan de hand van de brainstormsessie is de volgende prioritering naar voren gekomen. In het onderstaande schema is te zien dat Kasteel Vredenburg het belangrijkste werd geacht, gevolgd door de stadsverdedigingswerken. Aan de overige onderwerpen werd minder belang aan gehecht.

Kasteel Vredenburg	■
Stadsverdedigingswerken	■
Markt en Handel	■
De Teerling	■
Catharijneklooster	■

Waarom kasteel Vredenburg?

Het historische onderwerp bij uitstek is kasteel Vredenburg, vanwege zijn grote betekenis voor de stad Utrecht. Maar ook vanwege de mogelijkheid om aan de hand van Vredenburg de gehele geschiedenis van het Oostelijk Stationsgebied te vertellen.

Op de een of andere manier zou het formaat van het kasteel zichtbaar moeten worden gemaakt in de openbare ruimte of in de gebouwen op het Vredenburg. De nadruk op het Vredenburg kwam in de brainstormsessie duidelijk naar voren.

Ook gaf men aan dat het wenselijk is zichtbaarheid van archeologische resten te koppelen aan functionaliteit. Daarnaast is het essentieel dat zichtbare delen niet alleen goed te onderhouden, maar ook hufproof zijn.

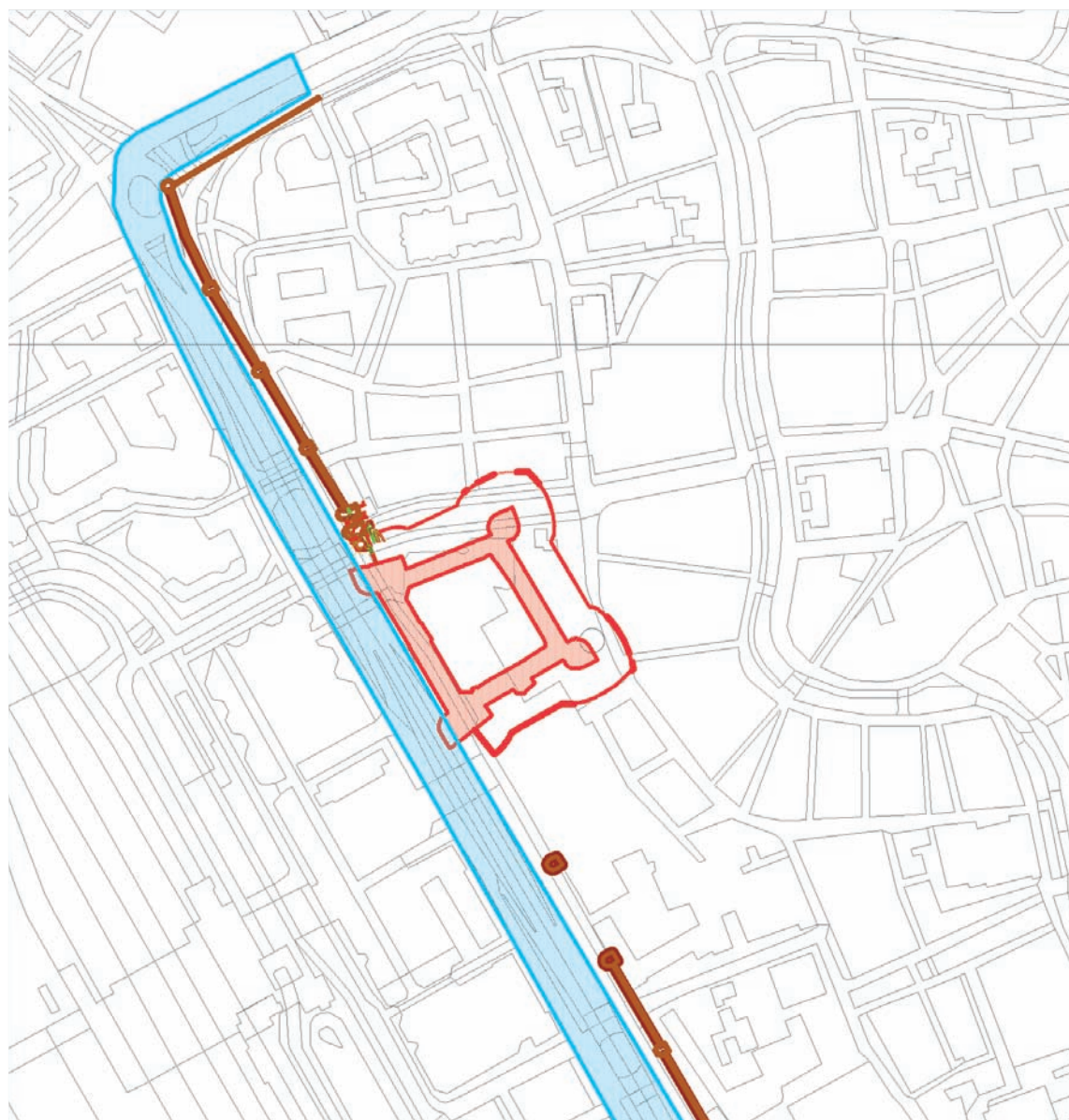
Waarom de Stadsverdedigingswerken?

Het tweede onderwerp wat velen beleefbaar willen zien op de originele plaats is een deel van de stadmuur op het Paardeveld, die een prachtige aanvulling op het nieuwe beeld van de Catharijnesingel zal vormen. Daarnaast zal de stadsmuur het plangebied verbinden met de rest van de verdedigingsring rond de historische stad.

6.2 Communicatie en evenement

Voor de communicatiemiddelen en evenementen geldt een ander prioriteringsschema dan het schema van paragraaf 6.1. Dit schema laat zien dat alle onderwerpen van belang zijn. De integrale geschiedenis van het plangebied, van het vroegste begin ten tijde van het Catharijneklooster tot het handels- en verkeersknooppunt in recente tijden wordt in een op te stellen communicatieprogramma uitgewerkt.

Kasteel Vredenburg	
Stadsverdedigingswerken	
Markt en Handel	
De Teerling	
Catharijneklooster	

Afbeelding 7.1. Kaart met drie locaties visualisering ruimtelijke ontwerpen.

7. Programma

In het programma van de ruimtelijke ontwerpen en communicatie en evenementen wordt de ambitie van de Verbeelding van het Verleden verder uitgewerkt. In de visualisering van de ruimtelijke ontwerpen wordt ingezoomd op de mogelijkheden van het zichtbaar maken van de geschiedenis.

* Paragraaf 7.1 *Uitwerking van de ruimtelijke ontwerpen* laat zien dat dit op verschillende manieren en op meerdere locaties mogelijk is. De schetsen voor ontwerpen zijn gemaakt op basis van het programma. Per locatie en deellocatie wordt het programma genoemd.

* In paragraaf 7.2. *Uitwerking van communicatie, educatie en evenementen* wordt vervolgens ingegaan op de uitwerking van de communicatie en evenementen.

7.1 Uitwerking van de ruimtelijke ontwerpen

De eerste ideeën voor ontwerpen van het Ingenieursbureau Gemeente Utrecht (IBU) zijn gemaakt voor drie locaties (zie afbeelding 7.1):

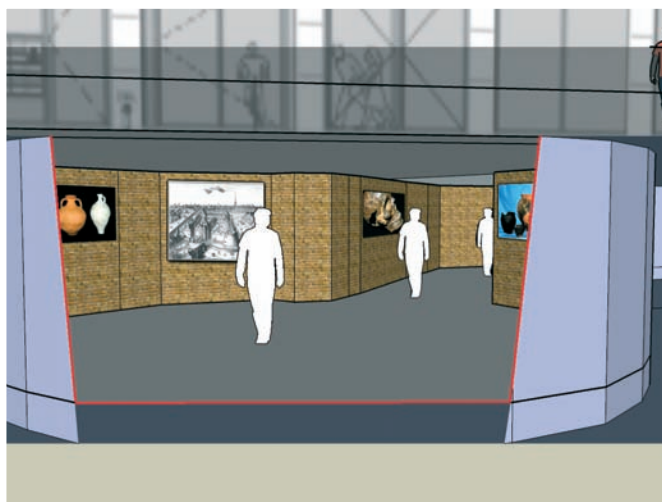
1 Vredenburg Oost	1a	Kelder NO-toren (Winkel- en appartementencomplex 'De Vredenburg' / HOV-baan)
	1b	Oostelijke kasteelmuur (fietsenkelder)
	1c	Visualisatie oostelijke kasteelmuur (parkeergarage)
2 Vredenburg West	2a	Kasteelmuur met opbouw Westelijke torens (Catharijnesingel)
	2b	ZW-toren ondergronds (Parkeergarage)
	2c	ZW-toren bovengronds (Stadskamer)
3 Vredenburg Zuid		Zuidpoort in parkeergarage
4 Stadsverdedingswerken		Stadmuur met torens (Paardenveld)

Afbeelding 7.2. Vredenburg Oost 1a – kelder Noordoost-toren (Winkel- en appartementencomplex Vredenburg / HOV-baan): de ligging van de kelder van de noordoost-toren onder het straatniveau. Tekening van OOR.

Afbeelding 7.4. Vredenburg Oost 1a – kelder Noordoost-toren (Winkel- en appartementencomplex Vredenburg / HOV-baan): optie 2, periscoop.

Afbeelding 7.3. Vredenburg Oost 1a – kelder Noordoost-toren (Winkel- en appartementencomplex Vredenburg / HOV-baan): optie 1, Keldermuseum Vredenburg. Tekening van OOR.

Afbeelding 7.5. Vredenburg Oost 1a – kelder Noordoost-toren (Winkel- en appartementencomplex Vredenburg / HOV-baan): optie 3, Kasteel Vredenburg-bushalte. Tekening van OOR.

1. Vredenburg Oost

1a. Kelder Noordoost-toren Kasteel Vredenburg

Onder Vredenburg Noord, voor winkel- en appartementencomplex De Vredenburg, bevinden zich de overblijfselen van de noordoosttoren van Kasteel Vredenburg. Van de vier torens van het kasteel, is deze het beste bewaard gebleven. De toren bevat nog een torenkamer en vanuit deze ruimte zijn nog de authentieke schietgaten te zien. Deelnemers van de werkgroep de Verbeelding van het Verleden spraken unaniem de stem uit om de deze toren zichtbaar te maken voor het publiek.

Programma

De noordoost-toren zal zichtbaar, voelbaar en beleefbaar gemaakt worden via de kelder van het muziekpaleis of de fietsenkelder.

Ontwerpideeën

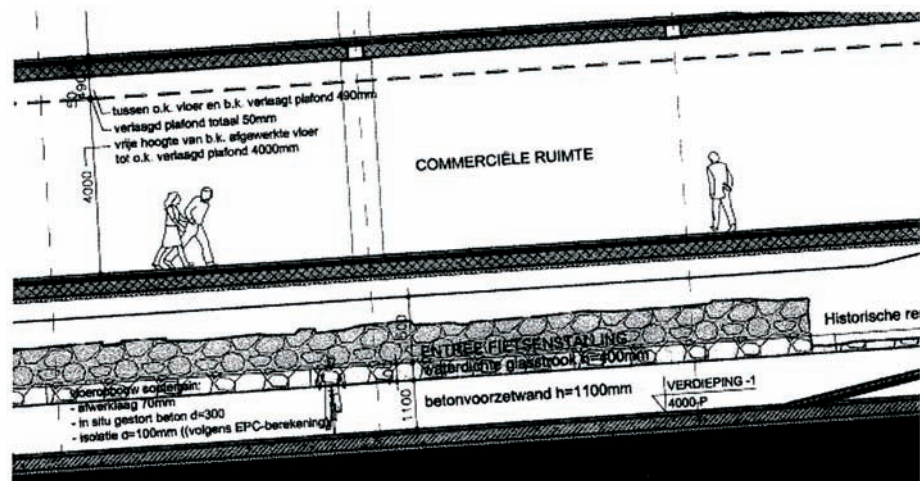
Vanuit OOR zijn drie ideeën voor ontwerpen voor de visualisatie van deze toren gekomen. Deze drie opties hoeven elkaar niet uit te sluiten: de opties kunnen elkaar juist versterken.

Optie 1: Het eerste idee vindt het meest enthousiasme in de werkgroep: openstelling van de ondergrondse ruimte in de toren. Op deze manier wordt het verleden letterlijk tastbaar gemaakt voor het publiek. Vanuit de kelder van het appartementen- en winkelcomplex 'De Vredenburg' zal het monument begaanbaar moeten worden gemaakt. In de ruimte kunnen resten, vondsten of afbeeldingen worden geëxposeerd. Deze ruimte staat in verbinding met de fietsenkelder (zie 1b). Tezamen vormen ze een indrukwekkende beeld van het

ondergrondse muurwerk van de Vredenburg.

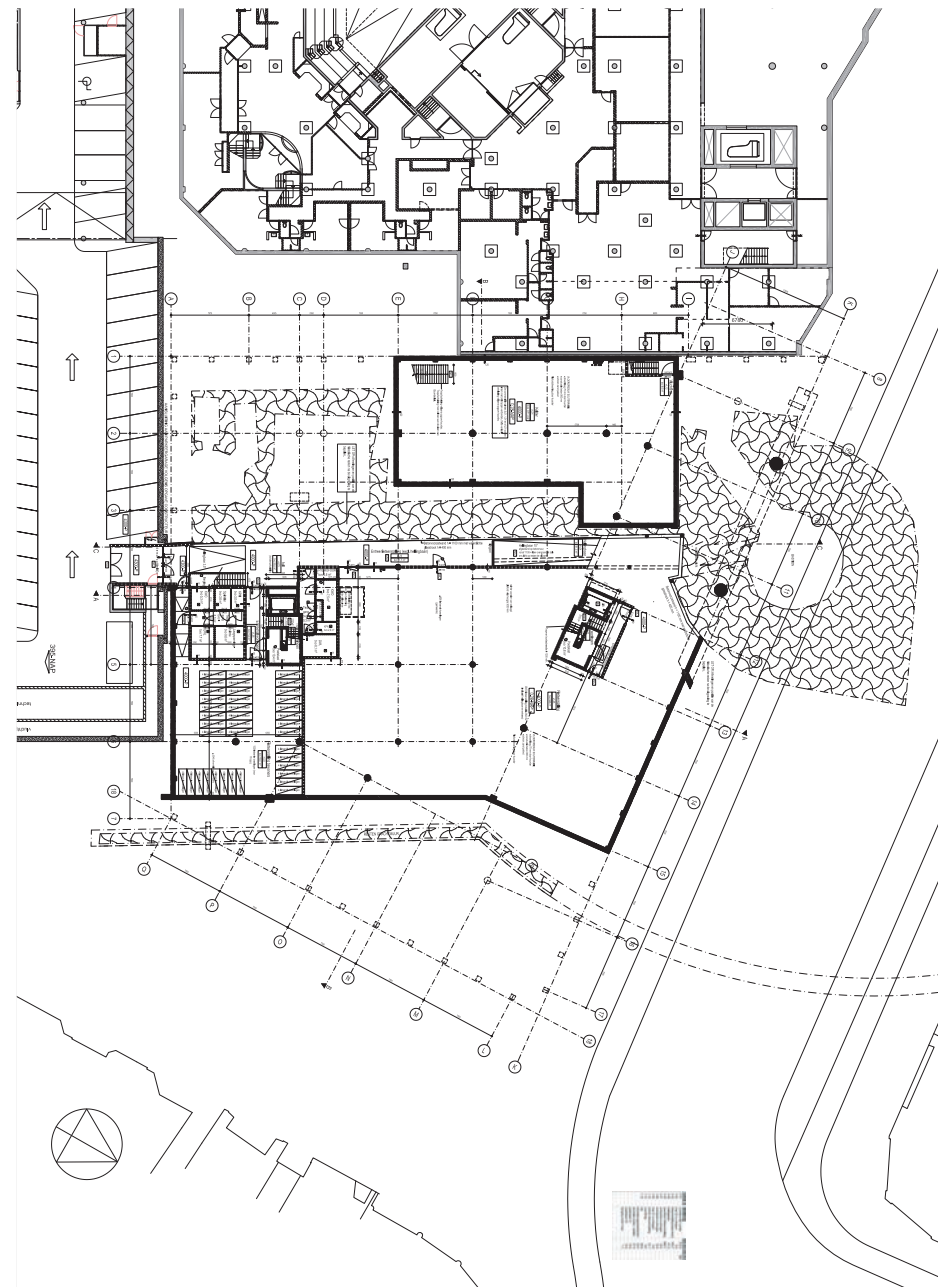
Optie 2: Een manier om de muurresten zichtbaar te maken, is door middel van een periscoop, of camerasysteem zodat het publiek vanaf straatniveau een kijkje kan nemen in de ondergrondse torenkamer.

Optie 3: Een optie is om het geheel te verplaatsen naar de bushalte. Hier kunnen mensen, tijdens het wachten, een kijkje nemen in het verleden. Bewegende beelden of afbeeldingen kunnen worden afgebeeld in een bushalte, die geheel gewijd is aan de noordoosttoren. Afbeeldingen, videobeelden, vondsten, resten, evenementen, agenda's en programma kan een plek krijgen in de bushalte.

Afbeelding 7.6. Vredenburg Oost 1b – oostelijke kasteelmuur (fietsenkelder): visualisatie van de muurresten.

Afbeelding 7.7. Vredenburg Oost 1b – oostelijke kasteelmuur (fietsenkelder): Plattegrond van de muurresten van de noordoost-toren en de oostmuur van kasteel Vredenburg en de locatie van den fietsenkelder. Tekening AMA Nederland Architecten BV.

1. Vredenburg Oost

1b. Oostelijke muur Kasteel Vredenburg

Eén van de meest kenmerkende resten van het kasteel is de oostmuur. Over de helft van de lengte van het kasteel, is de muur aan één kant intact gebleven. Op afbeelding 7.6 zijn de resten van het kasteel in grijs te zien.

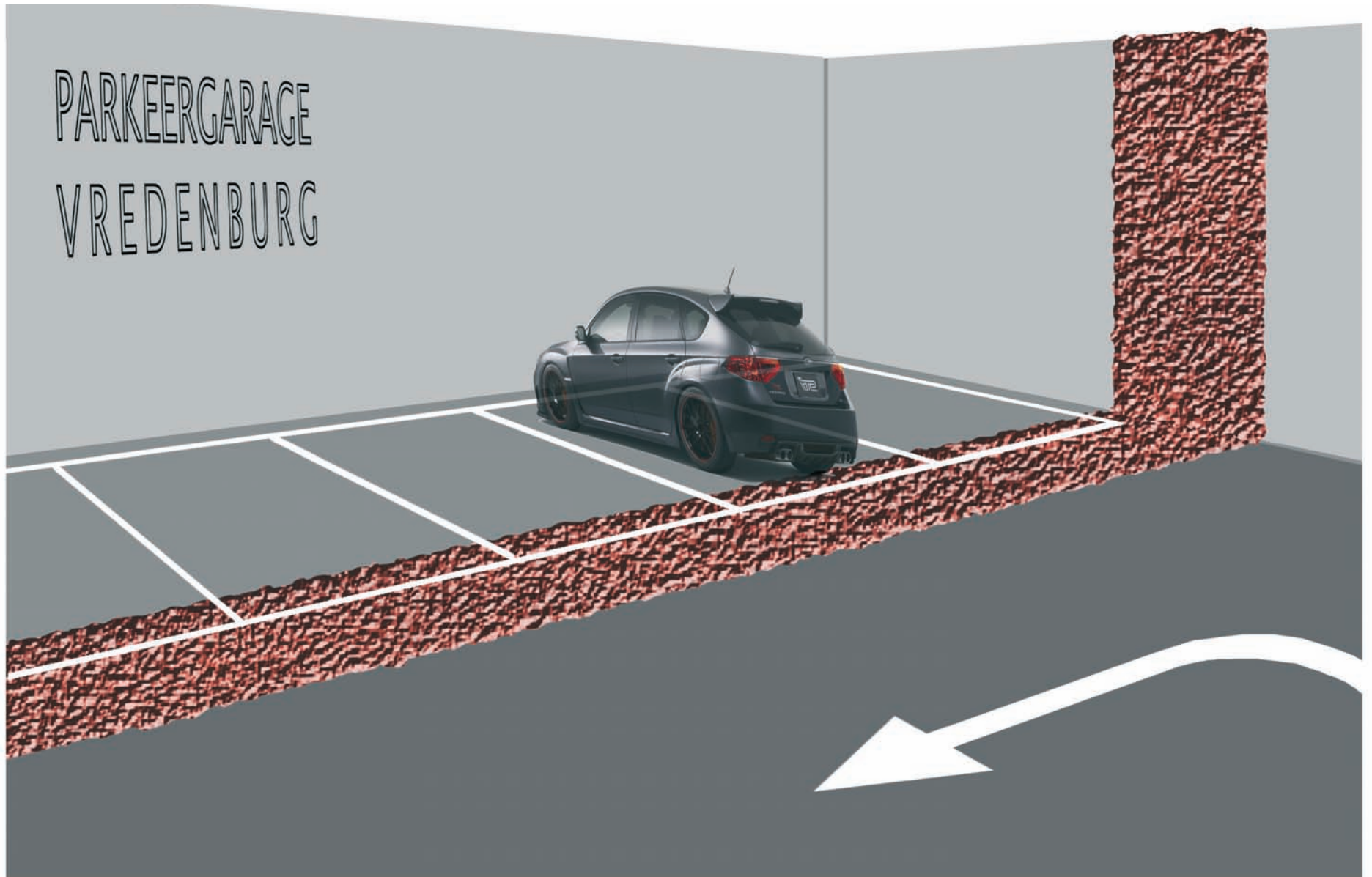
Programma

De oostelijke delen van de muur zullen zichtbaar, tastbaar en beleefbaar gemaakt worden in de fietsenkelder.

Ontwerpideeën

Vanuit Corió is er al een vastgesteld plan om de oostmuur van het kasteel in de fietsenkelder te laten zien. Afbeeldingen 7.5 en 7.6 laten zien hoe de muurresten voor het publiek zichtbaar worden gemaakt.

PARKEERGARAGE
VREDENBURG

1. Vredenburg Oost

1c. Visualisatie oostelijke muur Kasteel Vredenburg

In de parkeergarage Vredenburg zijn geen resten van de oostelijke kasteelmuur bewaard gebleven. Om toch een eenheid te scheppen en het publiek een overzicht te bieden van de gehele lengte van de oostelijke kasteelmuur, is het idee gevat om het zuidelijke deel van de oostmuur te visualiseren in de vloer van de parkeergarage.

Programma

De visualisering zal de grootsheid van het kasteel uitstralen en een eenheid vormen met de originele resten van het noordelijke deel van de oostmuur. In de vorm van een markering wordt de muur beleefbaar gemaakt.

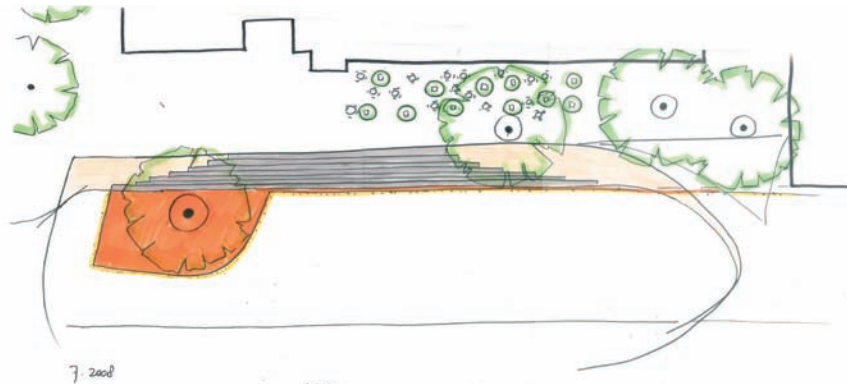
Ontwerpideeën

Om de massaliteit van het kasteel te laten zien wordt in de parkeergarage een bakstenen laag geïntegreerd in de betonnen garagevloer over de breedte en lengte van de oostelijke kasteelmuur tot aan zuidoostelijke toren.

Afbeelding 7.8. Vredenburg Oost 1c – visualisatie oostelijke kasteelmuur (parkeergarage): impressie van geïntegreerde bakstenen laag als markering van de oude kasteelmuur. Tekening van OOR.

Afbeelding 7.9. Vredenburg West 2a – kasteelmuur met opbouw Westelijke torens (Catharijnesingel): de ligging van de noordwesttoren in de Catharijnesingel. Ontwerpschets van OOR.

Afbeelding 7.10. Vredenburg West 2a – kasteelmuur met opbouw Westelijke torens (Catharijnesingel): optie 2, opmetzelen van de oorspronkelijke contour van de noordwest-toren en de westmuur. Ontwerpschets van OOR.

Afbeelding 7.11. Vredenburg West 2a – kasteelmuur met opbouw westelijke torens (Catharijnesingel): optie 3, Het oostelijke Stationsgebied bij nacht. Over de contour van de westelijke zijde van kasteel Vredenburg loopt een lichtlijn. Ontwerpschets van OOR.

Dit zal één geheel kunnen vormen met de Museumkelder Vredenburg (optie 1, 1a Kelder noordoost-toren) vormen.

2. Vredenburg West

2a. Kasteelmuur met opbouw Westelijke torens

In de Catharijnesingel, voor het Muziekpaleis, is de ideale mogelijkheid om de enorme lengte en massaliteit van het voormalige Kasteel Vredenburg weer te geven. Van de westkant van het kasteel is helaas niks meer van de muur overgebleven. Alleen de funderingen van de torens zijn nog bewaard. De muur tussen deze torens kan wel gevisualiseerd worden. Dit kan gerealiseerd worden door de verbinding tussen de noordwesttoren en de zuidwesttoren te leggen en duidelijk zichtbaar te maken.

Programma

De noordwest- en de zuidwest-toren zullen boven de waterlijn zichtbaar moeten worden om de massaliteit en de grootsheid van het kasteel beleefbaar

te maken. Daarnaast zal er een verbinding tussen deze torens gelegd moeten worden.

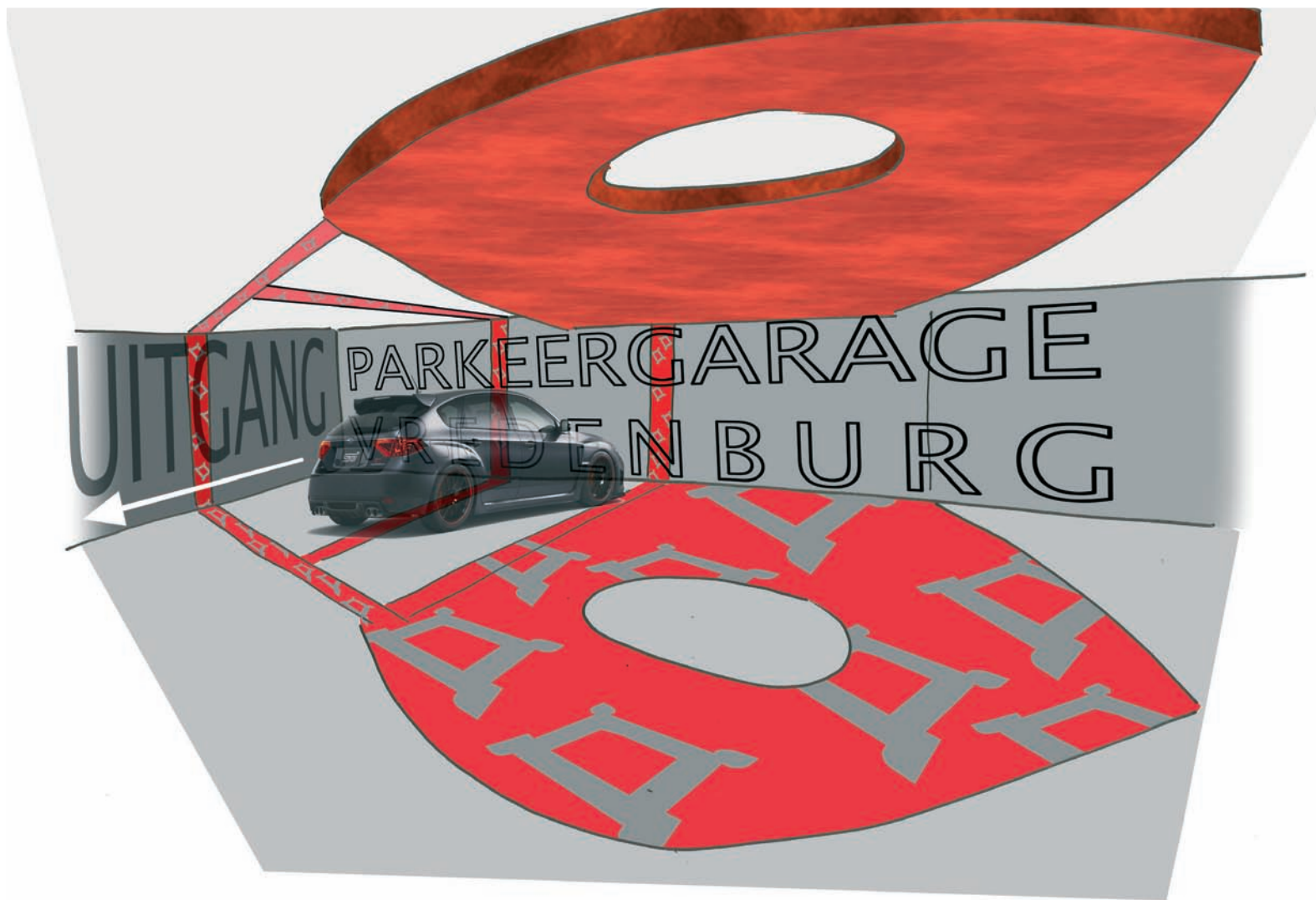
Ontwerpideeën

Om het programma te realiseren zijn er drie opties, waarvan de laatste een aanvulling is op de eerste twee.

Optie 1: de noordwest-toren wordt aangesloten op het amfitheater waarbij het opgemetseld zal worden tot het pleinniveau, tot 4m hoog. Een doorzichtige constructie 10m hoog zal boven op de toren gezet worden om te laten zien hoe hoog de toren oorspronkelijk is geweest. Daarbij moet ter hoogte van de kademuur de kasteelmuur over de gehele westelijke kant opgemetseld zichtbaar zijn. Resten van de zuidwest-toren worden in de singel, onder de Stadskamer, ook boven de waterspiegel gebracht worden.

Optie 2: Het opmetselen van beide torens tot 1m hoogte. De muur zal langs de nieuwe kademuur opgemetseld worden. Hierbij gaat het vooral om de contour van het westelijke deel van het kasteel terug te brengen.

Optie 3: Het idee is om een lichtlijn langs de vroegere muur, tussen de twee torens, te laten lopen. De lichtlijn verdwijnt, staande op de Vredenburgknoop onder de Stadskamer. Vooral wanneer het publiek over de singel zal varen, zal vanaf de boot de loop van de lichtlijn tussen de torens zichtbaar zijn. 's

Afbeelding 7.12. Vredenburg West 2b – Zuidwesttoren ondergronds – (Parkeergarage): De onderkant van de fundering van de toren wordt geïntegreerd in het plafond. Op de vloer en

in de wanden is de contour van de zuidwest-toren gemarkeerd. Ontwerpschets van OOR.

Avonds zullen de opgemetselde muren een bijzonder effect krijgen door de verlichting van de lichtlijn.

2. Vredenburg West

2b. Zuidwest-toren ondergronds

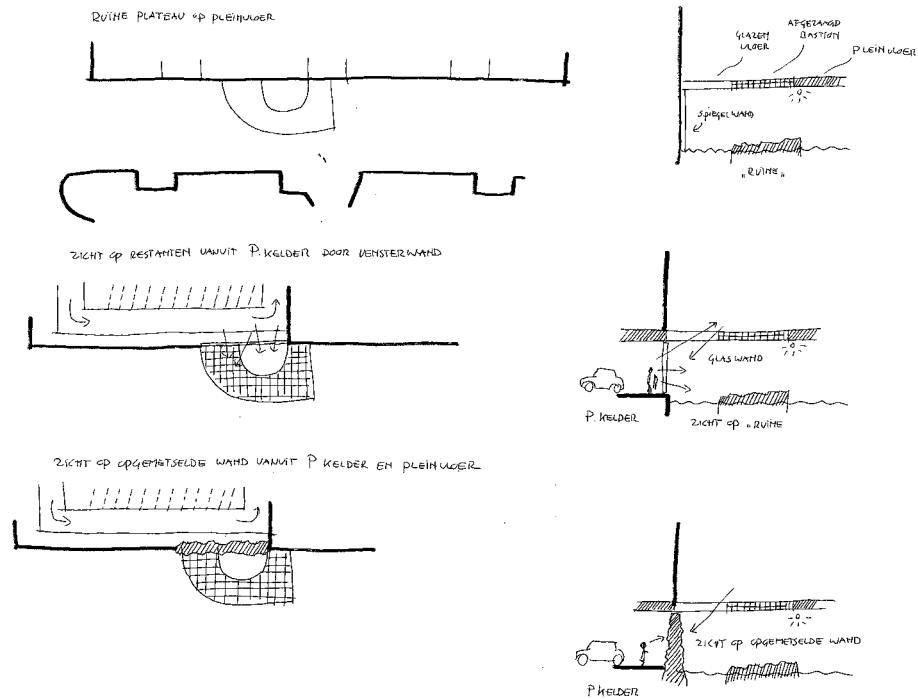
Van de zuidwest-toren is de fundering bewaard gebleven, Deze zal ter hoogte van de ingang van de herontwikkelde parkeergarage Vredenburg komen te liggen.

Programma

De zuidwest-toren zal zichtbaar en beleefbaar gemaakt worden in de parkeergarage.

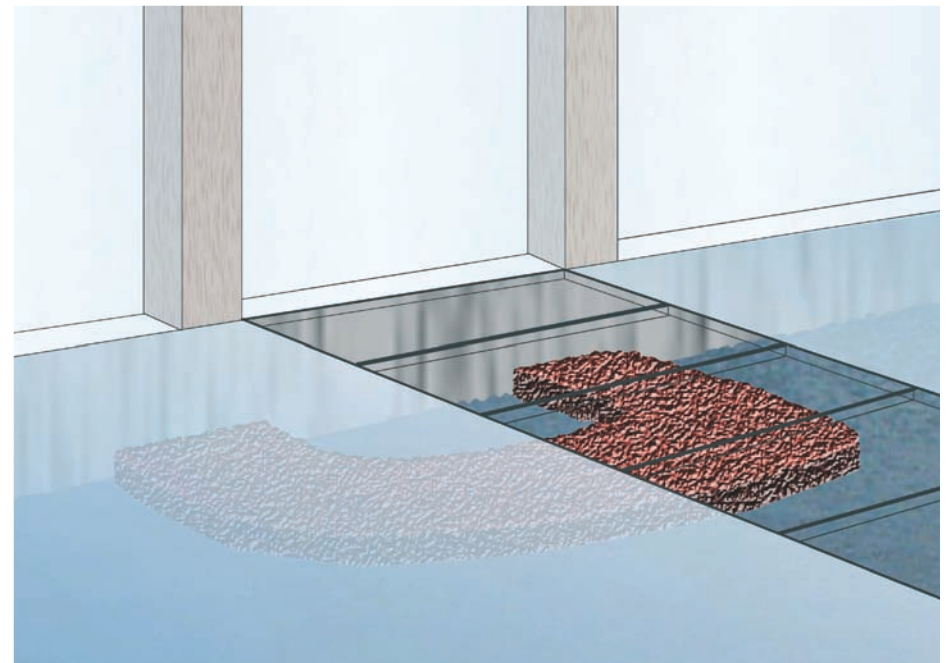
Ontwerpideeën

De onderkant van de fundering van het monument wordt in het plafond van de

Afbeelding 7.13. Vredenburg West 2c – Zuidwest-toren bovengronds (Stadskamer): optie 1, Een doorkijkje van de Stadskamer naar de resten van de zuidwest-toren in de Cathrijnesingel. Ontwerpschets van Lodewijk Baljon.

Afbeelding 7.14. Vredenburg West 2c – Zuidwest-toren bovengronds (Stadskamer): optie 1, De resten van de toren in de singel wordt zichtbaar door middel van een glazen plaat. Tekening van OOR.

garage geïntegreerd.

Op de vloer en de wanden van de parkeergarage zal met verf of met ander materiaal de contour van de kasteelmuren en de zuidwest-toren worden gemarkeerd.

2. Vredenburg West

2c. Zuidwest-toren bovengronds

Zoals bovengenoemd biedt de ligging van de zuidwest-toren in de nieuwe ontwerpen van het stationsgebied goede mogelijkheden om de geschiedenis in meerdere horizontale lagen te laten zien. In de stadskamer wordt de toren ook voor het winkelend publiek gevisualiseerd.

Programma

De zuidwest-toren zal zichtbaar worden gemaakt in de Stadskamer en de massaliteit van het kasteel laten zien.

Ontwerpideeën

Voor deze locatie zijn wederom twee opties bedacht. De optie hoeven elkaar niet uit te sluiten, maar kunnen elkaar wellicht aanvullen.

Optie 1: Vanuit de Stadskamer wordt een doorzicht naar beneden gemaakt, zodat de muurresten zichtbaar worden. Hierdoor zou het winkelend publiek, en de gebruikers van het station, vanaf de Stadskamer de toren kunnen zien liggen.

Optie 2: In de Stadskamer wordt een kunstwerk gemaakt van lichtelementen de contouren van oorspronkelijke toren weergeven.

Afbeelding 7.13. Vredenburg West 2c – Zuidwest-toren bovengronds – (Stadskamer): optie 2, foto van een Deense kerk waarvan de contouren van het plafond zijn aangegeven door middel van lichtelementen.

Afbeelding 7.15. Vredenburg Zuid- pentekening voormalige zuidpoort

3. Vredenburg Zuid

Zuidpoort in parkeergarage

De fundamenten van de hoofdboort van kasteel Vredenburg komen in de uitbreiding van de parkeergarage te liggen. Dit geeft een uitstekende gelegenheid de oude muurresten zichtbaar te maken voor het publiek. De communicatieve ondersteuning zal de gebruikers van de garage duidelijk maken dat het om een belangrijk onderdeel van het kasteel gaat.

Programma

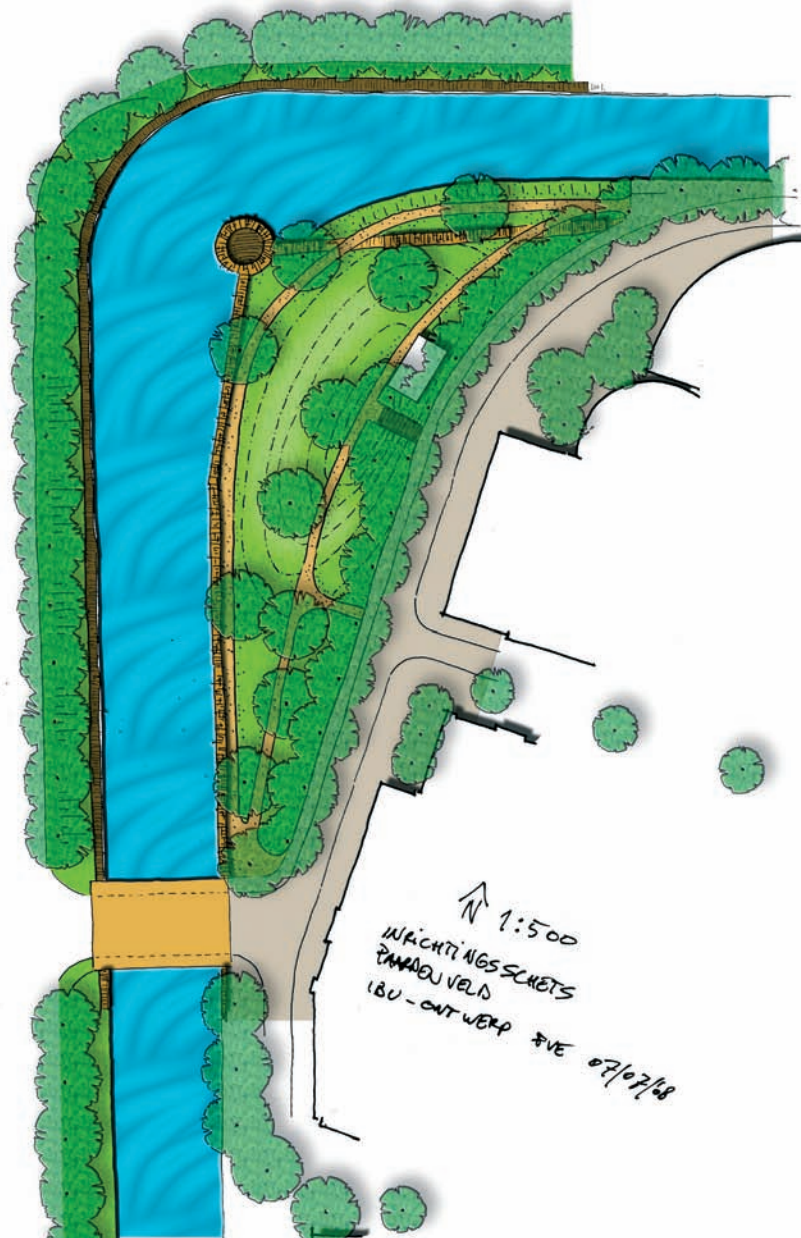
De fundamenten van de zuidpoort (of hoofdboort) van kasteel Vredenburg worden zichtbaar gemaakt in de parkeergarage.

Ontwerpideeën

Voor deze visualisatie zijn twee opties, waar uit gekozen moet worden.

Optie 1: Behoud door ontwikkeling. Bij het vrijmaken van de grond voor de parkeergarage blijven de muurresten op hun plek behouden. De poort blijft op haar plek staan en zal zo zichtbaar zijn voor de gebruikers van de garage.

Optie 2: De muurresten zullen tijdens de ontgraving van de parkeergarage worden verwijderd, op een dusdanig voorzichtige manier dat het monument ex situ behouden blijft. In een later stadium van de bouw van de parkeergarage zullen de resten van de poort teruggeplaatst worden. Het terugplaatsen geschiedt niet op exact dezelfde locatie zodat er om het monument heen geparkeerd kan worden, en de wegen in de parkeergarage er om heen kunnen lopen. Het doel is wel om het monument zoveel mogelijk op de oorspronkelijk plek terug te zetten.

Afbeelding 7.16. Stadsverdedingswerken 3 – stadsmuur met torens (Paardenveld): optie 1: overzicht van het Paardenveld met een reconstructie van de stadsmuur en een toren. Ontwerpschets van OOR.

Afbeelding 7.17. Foto van het Paard, één van de torens van de stadsmuur.

4. Stadsverdedigingswerken

Stadsmuur met torens

De oude stadsmuur van de Stadsverdedigingswerken wordt teruggebracht op het Paardenveld. Het Paardenveld is een park met als doel rust en recreatie te bieden voor de bezoekers. De fundamenten van de stadsmuur en de bijbehorende torens liggen nog grotendeels onder de grond, vlak langs de kant van de nieuwe Catharijnesingel op de locatie van het Paardenveld. Dit park is daarom de ideale locatie om de stadsverdedigingswerken terug te brengen. Het programma Verbeelding van het Verleden geeft voor het Paardenveld het ambitieniveau aan. Concrete keuze en uitvoering zijn afhankelijk van de nieuwe functie van het Paardenveld en belendende percelen.

Programma

De waterlijn van de nieuw aan te leggen singel langs het Paardenveld zal (rekening houdende met het masterplan) zoveel mogelijk de waterlijn van de oude singel benaderen. Samen met het ophogen van delen van de muur en de muurtorens zal de oorspronkelijke functie van deze hoek zo weer zichtbaar worden.

Ontwerpideeën

Optie 1: De ontwerpschets voor het Paardenveld laat een groen park zien met de nieuwe stadsmuur die deels langs het water loopt en deels door het park. Ook de toren op de hoek wordt in deze schets zichtbaar gemaakt. Het opmetselen van de oude stadsmuur versterkt het idee van afbakenen van de binnenstad, net zoals de stadsverdedigingswerken vroeger het idee van binnen en buiten de stad versterkte. Mede afhankelijk van de exacte ligging van de muur moet in een volgend stadium de lengte van de terug te brengen muur worden bepaald in samenhang met het totale ontwerp van het park. De muur zal opgemetseld worden met hetzelfde baksteenmateriaal en metselwerk als waarmee het 'Paard' eerder is gereconstrueerd.

Optie 2: In principe volgt deze optie het ontwerp van optie 1, alleen zal hiervoor modern materiaal gebruikt worden, in plaats van het opmetselen van bakstenen.

Afbeelding 7.18. Informatiekubus bij een archeologische vindplaats in Ypenburg, Den Haag.

Afbeelding 7.19. Zandkasteel van het kasteel Vredenburg.

Afbeelding 7.20. Rondleidingen over de opgraving van De Teerling.

7.2. Uitwerking van communicatie, educatie en evenement

Naast de uitwerking en uitvoering van de ruimtelijke ontwerpideeën moet een zorgvuldig, uitgebreid communicatie programma uitgewerkt worden. Dit communicatie programma dient zowel als ondersteuning van de ruimtelijke ontwerpen als een op zich zelf staande informatievoorziening over het verleden en de beleving daarvan. De beleving van het verleden kan op verschillende manieren uitgewerkt worden. In tegenstelling tot de ruimtelijke ontwerpen behandelt dit programmadeel de volledige 1000 jarige geschiedenis van het Oostelijk Stationsgebied.

Het communicatieprogramma dient daarom meerdere doelen.

1. Ondersteunen van de ruimtelijke scenario's/ ontwerpen bij archeologische resten van de Vredenburg en de stadsmuur.
2. Vertellen en beleefbaar maken van het verleden van het oostelijk stationsgebied. Waarbij aangehaakt wordt bij de Complete Utrechtse geschiedenis.
3. Opgraven en ontdekken; informeren en betrekken van publiek bij het archeologische onderzoek tijdens de ontwikkeling en het bouwproces.

1. Ondersteunen van de ruimtelijke scenario's

Publiek kennis te laten nemen van de historie en de archeologie van dit deel van de stad. De ruimtelijke ontwerpen rond de archeologische resten worden door het communicatieprogramma van duidelijke uitleg voorzien. Door deze uitleg kan de bezoeker de monumentale resten beter plaatsen in de omgeving en de geschiedenis. Hiermee wordt de informatiewaarde van de archeologische resten en de visualisering vergroot.

Naast informatie op informatiepanelen ter plaatse en actuele informatie op de website www.cu2030.nl moet per project naar de specifieke mogelijkheden ter plaatse gekeken worden. Dit geldt zowel voor, tijdens als na de bouw.

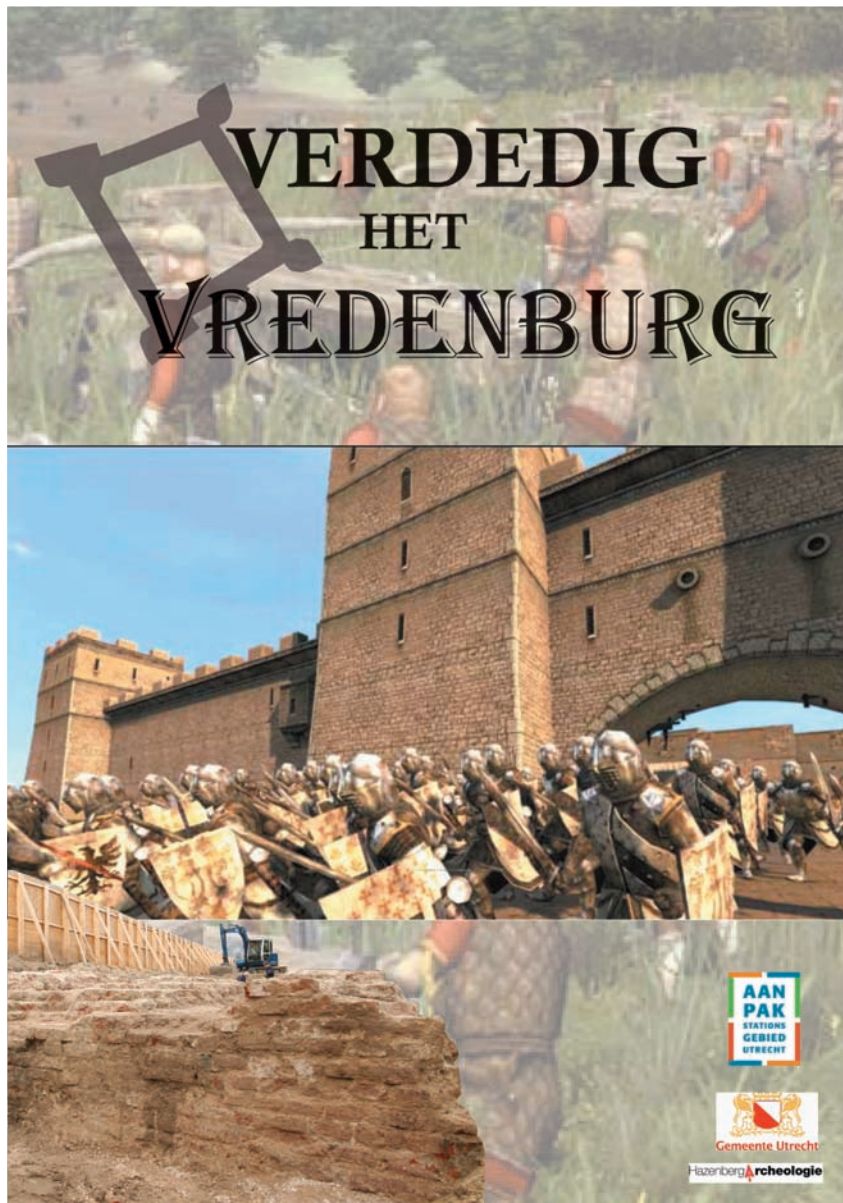
2. Vertellen en beleefbaar maken van het verleden

Publiek op diverse manieren en op verschillende locaties informeren. De concrete invulling hiervan wordt in nauwe afstemming met alle betrokkenen tot stand gebracht. Het verleden beleven kan op verschillende manieren ingevuld worden. Bij de invulling kan gedacht worden aan; historische rondwandelingen, evenementen (klein- en grootschalig), lespakketten, folders, tentoonstellingen. Audiovisuele en virtuele middelen ontbreken hierbij niet.

Het is de bedoeling om vanuit het project een historisch- informatieve en toeristische infrastructuur te ontwikkelen. Deze moet ingebed worden in de reeds bestaande Utrechtse Culturele toeristische infrastructuur. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van de reguliere partijen zoals, musea, VVV, onderwijs, evenementenbureau's en historische verenigingen. Deze partijen spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van de communicatie scenario's.

3. Opgraven en ontdekken

Tijdens de ontwikkeling en het bouwrijp maken van de nieuwbouwlocaties vindt archeologisch onderzoek plaats. Deze opgravingen en de uitwerking van de resultaten bieden uitstekende mogelijkheden om geïnteresseerden hierbij te betrekken. Archeologie, opgraven en ontdekken spreken tot de verbeelding. Terwijl de rest van de Verbeelding van het Verleden gemaakt wordt voor permanent gebruik, is deze ontdekkingsfase van relatief korte duur. Daarom wordt ook ingezet op het waar mogelijk kortstondig openstellen van opgravingen en het mee laten beleven van het onderzoek. Voorbeelden hiervoor zijn open dagen met rondleidingen langs de opgravingen, panelen met actuele informatie langs de opgravingsput, een lezingenreeks en aanvullende informatie op de website www.cu2030.nl.

Afbeelding 7.21. Ideeschets voor een computerspel over het Vredenburg.

Afbeeldingen 7.22 en 7.23. Kinderen verkleed als ridder en Romeins keizer tijdens evenementen.

Hiermee is reeds een begin gemaakt.

- Tijdens de opgravingen op het Vredenburg in het najaar van 2007 zijn er rondleidingen georganiseerd op de bouwplaats om zo een kijkje in de keuken van de archeologen en de historie van Utrecht te kunnen geven.
- Eind juni 2008 is de expositie van het Volksbuurtmuseum van Wijk C 'De val van de Vredenburg' geopend. Hierin zijn archeologische vondsten te zien uit de periode 1100–1600 van het plein. Ook de meest recente vondsten van woonblok 'de Teerling' zijn hier te zien. In samenwerking met de Projectorganisatie Stationsgebied wordt het voormalig kasteel in zand nagebouwd in het museum.

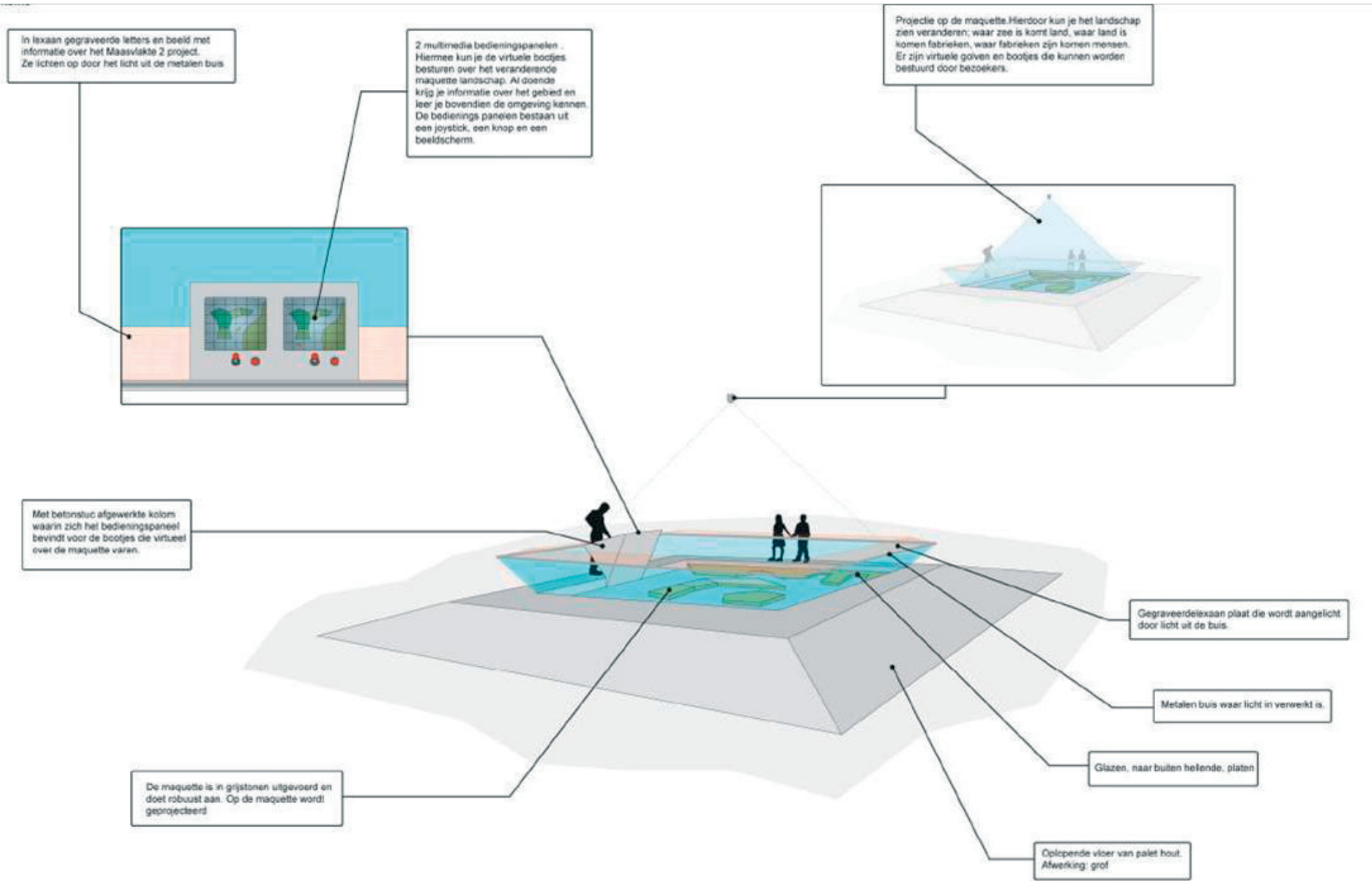
Diversiteit aan doelgroepen

Bij het tot stand komen van een gedegen communicatieplan worden naast de relevante spelers in het vak en in het gebied, verschillende doelgroepen gehoord en betrokken. Om hen vanaf de start bij de plannen te betrekken wordt een breed gedragen plan gecreeërd.

Het communicatieprogramma wordt uiteindelijk voor verschillende doelgroepen gerealiseerd. Doelgroepen die ieder wellicht een andere aanpak vergen. De te scheiden doelgroepen zijn onder andere; de gebruikers van het gebied; reizigers, winkelend publiek, scholieren, bezoekers van de attracties en culturele instellingen, mensen die in het Stationsgebied werken. Ook andere inwoners van stad en regio Utrecht moeten geïnformeerd worden. Tot slot zijn er de nationaal en internationaal geïnteresseerden in archeologie.

Verdere uitwerking

Het totale communicatietraject hiervan moet nog worden opgezet. Het communicatieplan wordt in een volgende fase opgesteld, parallel aan de verdere invulling van de ruimtelijke ontwerpen. Bij het tot stand komen van dit plan worden meerdere partijen betrokken, onder andere Stedenbouw en Monumenten, de partners in het Stationsgebied, Stads promotie en Culturele Zaken. Ook initiatieven uit de samenleving kunnen hierbij aangehaakt worden (zoals het zandkasteel van de Vredenburg). Inspanningen in de programmadelen ruimtelijke ontwerpen en communicatie dienen gelijke tred te volgen.

Afbeelding 7.24. Voorbeeld van een virtuele interactie maquette, DPI Animation House.

8. Vervolg

Aan de hand van onder andere de workshop van 28 mei 2008 weten we dat de visualisering van het verleden van Utrecht in het stadsbeeld bijdraagt aan een positieve beleving van de stad. De uitwerking van de Verbeelding van het Verleden zal zich richten op de twee focuspunten: kasteel Vredenburg en de stadsverdedigingswerken.

Het uiteindelijke doel is dat we bezoekers en gebruikers van het Stationsgebied iets moois mee willen geven, in de vorm van de beleving van het verleden. Tot 2017 zal dit tijdens werkzaamheden en over de werkzaamheden gaan. Vanaf 2017 kunnen we het publiek iets blijvends meegeven. Dit hangt af van de fasering van de projecten.

Voor de blijvende dingen is de keuze gevallen op de Vredenburg en de Stadsverdedigingswerken. Voor de verbeelding van deze twee focuspunten zullen alle troeven gebruikt worden om een statement te maken, om Utrecht op de kaart te zetten. Voor de communicatieve middelen zullen alle historische onderwerpen aan bod komen om het publiek een mooi overzicht te geven en de twee focuspunten in het geheel omvattende verhaal te kunnen plaatsen.

De uitwerking van de ontwerpen zal geschieden door OOR, waarbij voornamelijk delen van de muur worden gerenoveerd, gereconstrueerd en zichtbaar worden gemaakt. OOR toetst ook de gebruiksvriendelijkheid van de visualiseringen.

De uitwerking van de communicatieve middelen en evenementen, wordt in eerste instantie opgepakt door Hazenberg Archeologie. De afdeling Communicatie van POS zal dit verder uitwerken in samenwerking met Stedenbouw en Monumenten en Hazenberg Archeologie.

Het is belangrijk dat de twee groepen van de methoden tot verbeelden elkaar wel aan blijven vullen. Aan de hand van gekozen plekken van de visualisering moet het verhaal verteld worden via communicatieve middelen en evenementen. Om hier toe te komen vallen beide groepen onder de regie van de werkgroep Verbeelding van het Verleden.

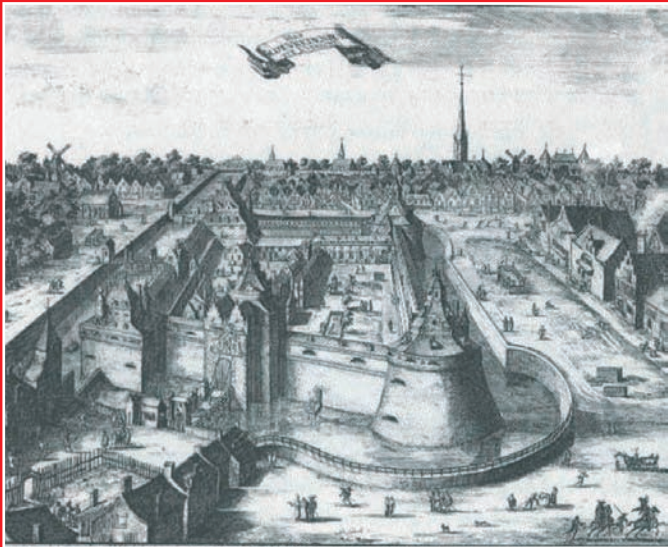

Bijlage

Naast de historische achtergrond en de wensen en de creativiteit van de deelnemers van de werkgroep zijn er nog een aantal andere praktische zaken. In onderstaande tabel worden de overgebleven fysieke resten van de archeologische monumenten genoemd, de relatie met het nieuwe stedenbouwkundig plan, met welke partners rekening gehouden moet worden. En tenslotte zijn de beperkingen ook erg belangrijk bij het maken van een ontwerp.

	Relatie met stedenbouwkundig plan	Fysieke resten	Partners	Beperkingen
Kasteel Vredenburg	Belangrijke naamgever in de binnenstad van Utrecht.	Resten van funderingen van de vier h oekbastions, de hoofdboort en een deel van de oostmuur. Het zuidwestbastion ligt ver onder de waterlijn, onder de betonnen kademuur van de 20e eeuw. Het noordwestbastion kwam het deels boven de waterlijn uit vóór de demping van de gracht. Rondom het kasteel zijn grote delen van de (opgevulde) verdedigingsgracht met stukken keermuur intact.	Coriό, Muziekpaleis	Regelgeving "monumenten en archeologie". Het ondergrondse ontwerp van winkel- en appartementencomplex Vredenburg en het muziekpaleis is reeds gemaakt. Hierdoor zijn bijna geen nieuwe mogelijkheden meer. Het ontwerp van de fietsenkelder is reeds goedgekeurd door Stedenbouw en Monumenten. Boven het noordoostbastion ligt een dik pakket kabels en leidingen.
Stadsverdedigingswerken	Het stedenbouwkundig ontwerp is gebaseerd op de middeleeuwse structuur van de Catharijnesingel en de poortfunctie van Vredenburgknooppunt. Ook de richting van de gevlijn aan de Vredenburg(straat) is gelijk gebleven.	Van de stadsmuur zijn geen bovengrondse delen bewaard gebleven. Direct ten noorden van de Vredenburgknoop is de fundering van de stadsmuur gesloopt vanwege de aanleg van een spuikoker in 1969. Nog verder naar het noorden zijn nog grote delen van de stadsmuur tot boven het grondwaterpeil bewaard gebleven.	Corio, Muziekpaleis	De complexe verkeerssituatie vereist een duidelijke belijning op de straat. Het verkeer mag bij de visualisering van het poortgebouw geen last hebben van overbodige belijning.

Colofon:

Deze rapportage is vervaardigd door Werkgroep Verbeelding van het Verleden

in opdracht van

Projectorganisatie Stationsgebied , Gemeente Utrecht

December 2008